

Ірина ГОЛОВАЙ,
учасниця Книжкової толоки в Брусиліві

У Брусиліві на Житомирщині, на батьківщині великого українця Івана Огієнка, відбулася знаменна подія — Друга книжкова толока, яка об'єднала творчих і небайдужих українців із різних куточків України — Львова й Запоріжжя, Рівного та Бердичева, Полтави й Кіровоградщини, Ужгорода й Одеси.

Чим запам'яталася ця книжкова подія? До поліського краю прибула делегація письменників, видавців і науковців зі Львівщини, серед яких Любов Відута, Аркан Андрій, Анна Хома, Мирослава Данилевська, Володимир Панчишин, Мирослава Данилевська, Галина Міколяш, Василь Щерб'юк та інші, які презентували на Житомирщині свої видання.

Твори військової тематики очима очевидців представили письменники з трагічним і зболеним досвідом — вояки АТО — Віталій Запека (м. Полтава) з романами “Абсурд”, “Цуцик”, “Герої, херої та не дуже” та Василь Піддубний з романами “Холодне серце”, “Історії”, збіркою “Слово про війну” (м. Житомир).

У межах толоки відбувався поетичний фестиваль-конкурс поезій сільської тематики “І тихим островом калиновим згадалось батьківське село...”. За результатами конкурсу лавреатами стали 34 учасники, географія яких була дуже ши-

Книжкова толока в Огієнковому краї

рокою, а твори неймовірно теплі й зворушливі. Перемогли такі народні поети: I місце — Віктор Волощенко (м. Полтава); II місце — Людмила Юферова (с. Добровеличківка, Кіровоградська область); III місце — Наталія Данилюк (селище Перігінське, Івано-Франківська область).

Спеціальними відзнаками за поетичну майстерність було нагороджено Олександра Ватагу (с. Нова Ободівка, Вінницька область) та Галину Бендзу Коцовську (м. Львів).

Упродовж дня автономно працювало кілька письменницьких локацій. Поетична, на якій відбувалося підсумкове нагородження переможців літературного фестивалю-конкурсу “І тихим островом калиновим, згадалось батьківське село...”, а також поетичний марафон учасників книжкової толоки.

В. Крупка, поет, викладач, член журі фестивалю-конкурсу (м. Вінниця): “Друга Брусилівська книжкова толока — і знову розкіш спілкування... Що потрібно письменнику? Відчуття, розповіді, почуття, набратися емоцій, вражень, емпатій для нових творів.

Для мене толока почалася з нагородження лавреатів і переможців поетичного конкурсу „І тихим островом калиновим, згадалось батьківське село... а потому були розмови з друзями-письменниками, книги, пресмачний обід, участь у поетично-музичному перформансі з Юрієм Іванцем... Брусилів запам'ятався гарною осінньою погодою, світлим людьми, неймовірними емоціями...”

Локація “Козацька платформа”, на якій обговорювалися твори присутніх авторів історичної тематики, зокрема книги краєзнавця Євгена Букета “Семен Неживий — лицар Холодного Яру”, “Коліївщина: право на повстання”, Галини Фесюк “Свічадо Жовківського краю”, нове видання президента клубу “Холодний Яр” Романа Ковалю “Житомирщина в боротьбі” та інші, — не залишила байдужими усіх присутніх.

На локації “Світ дитячої книги” свої твори для дітей презентували Леся Мовчун, Софійка Сова, Іванка Подольська, видавництво “Comix.UA” та інші.

Закінчення на стор. 11

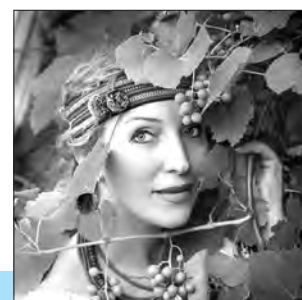
4

ІГОР ЗОЦ

9

АНЖЕЛІКА ШВАЧКА

14-15

Звернення

до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі!

Тижневик “Слово Прогвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. І тільки ми самі — ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об'єктивне слово, можемо допомогти тижневику. Будь-яка фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Прогвіти” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

Минулих тижнів на наше прохання про допомогу для газети “Слово Прогвіти” відгукнулися:

1. Черняхівський Олексій Іванович — 1000 грн.
2. Панченко Володимир Олександрович — 400 грн.
3. Кабин Роман Васильович — 200 грн.
4. Ігнатенко Леонід Миколайович, Мьяльниця Георгій Пилипович, Мьяльниця Лідія Василівна — 2000 грн.

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

За першOVERеснем, уквітчаністю освітніх осель настають будні, клопітні завдання, тривоги, надії. Не лише учні, батьки, студенти, вчителі, професори є дотичними до світу знань і наук. У цю нішу “втягнуті” громадські, самоврядні, державні інституції та спільноти.

Минулотижнева (10 вересня) всеукраїнська конференція “Просвіти” підтвердила цю суспільну затребуваність, приурочивши її важливим проблемам якості сучасної української освіти, науки, кадрової політики, громадянського та патріотичного виховання молоді як чинникам національної безпеки. Учасники — відомі громадські діячі, вчені та професори національних університетів, голови обласних просвітнянських організацій, митці, журналісти, письменники (голова ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Павло Мовчан, Микола Тимошик, Петро Чернега, Леонід Мужук, Микола Кульчинський, Іван Ветров, Олександр Шевченко, Олена Фещенко, Георгій Філіпчук; Анатолій Паламаренко — народний артист України, Герой України, лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка; Андрій Деменко — народний артист України, пост-пісняр, редактор-упорядник белетристичної спадщини Михайла Грушевського, лауреат народної премії України імені Тараса Шевченка (2021); Андрій Нечитайло).

Аналізували не стільки формальні ознаки освітнього процесу, а радше оцінювали якісні складники освіти, морально-етичний і громадянський аспекти української освітньої політики. Бо недостатньо послугуватися для розуміння її стану рекламними деклараціями про євроатлантичну інтеграцію України, про “перемоги” безвізу чи навіть офіційною держстатистикою. Огляд наведених доповідачами фактів у Полтавській, Черкаській, Сумській, Рівненській областях, місті Києві та по Україні засвідчив дещо іншу реальність.

Очевидно, що неможливо досягнути європейського рівня освіти, міжнародних стандартів, коли держава, самоврядні органи втрачають інституційну здатність забезпечувати належні умови для освітнього процесу.

Адже низька якість освіти значною мірою зумовлена незадовільним забезпеченням освітнього процесу навчально-методичним, науково-експериментальним обладнанням, платністю і ускладненою доступністю до якісної освіти, приниженим соціальним статусом педагога. Без цього важко сподіватися на успіх у міжнародному дослідженні (PISA) щодо ефективності національних систем освіти (Україна бере в ньому участь з 2018 року), що передбачає оцінку знань і умінь школярів із читання, математики, природничих наук. Тому найбільш гуманно, добротно, соціально й економічно виправданою політикою є інвестування в Людину. В умовах війни з Росією ця потреба ще більше актуалізується. Вона вимагає державницько-відповідальної поведінки тих чиновників та інститутів, які є розпорядниками народних (бюджетних) коштів. Натомість в Україні спостерігається корпоративна змова “політиків” різних мастей щодо розподілу бюджетного “пирога”. За умови гострого дефіциту коштів на освіту, науку, культуру, охорону здоров’я, зарплати очільників збиткових державних підприємств, членів їхніх наглядових рад, “фемідозахисників”, які працюють украї неефективно, у сотні (!) разів більші, ніж зарплата професора, педагога, бібліотекаря, вихователя, тренера, митця. Така штучно створена соціальна несправедливість гні-

«Історія нації є історією її шкільної справи»

точе впливає на суспільну атмосферу.

Колись Платон у своїй праці “Держава” написав: *“Держава такого типу, без сумніву, не може бути єдиною, вона ніби складається з двох держав: одна — для бідних, а друга — для багатих; хоча вони житимуть в одній і тій же місцині, проте завжди один до другого ставитимуться вороже...”*. Адже Нації не виховують приниженою інтелігенцією.

Наголошувалось, що реформи з децентралізації стануть по-справжньому ефективними тоді, коли в основу буде покладено найвищу цінність суспільства і держави — Людину. “Оптимізація” (читай — ліквідація) малокомплектних шкіл, бібліотек, художніх, музичних, спортивних шкіл не може стати метою цієї реформаторської кампанії, оскільки якість життя, рівень освіченості, фізичний, духовний стан, здоров’я народу — визначальні характеристики сутності завдань децентралізації.

Проте йшлося не лише про економічні негаразди. Практично всі доповідачі звертали увагу на світоглядну проблему тих, кому доручено місію націєтворення, і чому освіта не завжди відіграє роль ефективного виховного інструменту.

Вочевидь зрозумілою є аксіома, що Україна здатна бути активним суб’єктом у конкуруючому світі лише тоді, коли матиме у важливих сферах життєдіяльності **патріотичну еліту**, яка сприйматиме українську державність як найвищу політичну і духовну цінність. Наявність в освітньому середовищі значної частини космополітичної, а часом і відкритої українофобської наукової, педагогічної інтелігенції унеможливає формування суспільного пріоритету — освіченої україноцентричної нації, зате сприяє проникненню в національний організм “рускомірських” ідеологем.

Про таку інтелігенцію свого часу писав Іван Лисяк-Рудницький: *“Інтелігенція, що повністю загубила почуття свого засадничого напрямку, подібна до гурту людей, що, заблудивши в лісі, хаотично кидаються в різні боки й шукають виходу, щоб дійти до сварні і безсилля”*.

Прикро, що за три десятиріччя Україна так і не позбавилася імперських гнітників, що вкривають тіло і душу народу. Міфами, брехнею, цинізмом продовжують годувати молоді покоління, щоби поза правдою зрозуміти заподаних наймитів, рабів, безпам’ятних манкуртів, готових служити і підкорятися московитам. Цю ганебну “місію” виконують, на жаль, не лише окремі політичні провідники та партії, а й частина “інтелігенції”, яка відкрито й “почесно” несе в собі і на собі жалогідне тавро “п’ятої колонії”. Вони на видноті, продовжують навчати і виховувати учнів та студентів, керують університетами, навчальними закладами, факультетами і кафедрами, проте їх чомусь терплять ті, хто зобов’язаний захищати національні інтереси.

Згубно, коли в освітнє середовище проникають “політики-п’ятиколонники”, які за “якісь такі заслуги” підтримуються багатьма “українськими” владами, дестабілізуючи суспільно-політичну ситуацію в Україні. Адже їх призначають (обирають) головами наглядових рад університетів та академій. Очевидно, нескладно прогнозувати “якість” майбутніх прокурорів, суддів, коли ними в Одеській юридичній академії опікуються, наприклад, куратори “новінські”. “Результатів” від цього благодійництва не доводиться довго очікувати. У Миколаївській філії Національного університету “Одеська юридична академія” завідувач кафедри *Сергій Шубін*, який викладає науку про соціально-політичні процеси, юридичну психологію, філософію, публічну політику, історію держави і права, називає державну мову *“блювотою”*, заявляє, що російські окупанти і найманці на Донбасі не є терористичною організацією, стверджує, що *“ця держава (Україна) буде валитися”*, продовжує читати лекції російською. Такі ж позиції публічно висловлює доцент Одеського національного університету ім. І. Мечникова *Денис Ситников*. Хіба можна сподіватися на успішну Україну, коли виші, в яких виховується май-

бутня національна інтелігенція, наповнені кадрами з таким світоглядним баластом?..

Дякувати Богу, що все-таки є чимало небайдужої молоді, студентів, які відкрито висловлюють свою громадянську позицію з приводу подібних проступків горе-навчителів, оскільки низка вчених рад та ректоратів призвичаїлася до цієї ганьби.

Так, професор культурології *Євгенія Більченко*, називаючи Україну *“онкохворою американською колонією”*, а новий закон про українську мову в сфері обслуговування — *“звичайним фашизмом”*, народилася в Києві, з 1997 по 2001 рік навчалася в Київському національному університеті культури і мистецтв, а з 2002 року, працюючи в Київському національному університеті імені М. Драгоманова, за свої вчинки та антиукраїнську позицію отримувала здебільшого заохочення та всілякі винагороди. Тому, коли така світоглядна “терпимість” переміщується з такою ж “демократією” і “руським міром”, то це загрожує підвалинам української державності.

Не менш шкідливою є безперешкодна експансія в національний культурно-освітній і науковий простір дуже небезпечної для української державності та ідентичності ідеології “визнання української російськомовності національним культурним надбанням”, що передбачає державну підтримку “української російської мови”.

Головним постулатом такої політики є теза *“для обмеження можливості Росії необхідимо робити над створенням русскоязычия в Украине как собственного явления, а не части „русского мира“, работать над созданием русскоязычной Украины уже как собственно явления, а не как части общего „русского мира“ за пределами России”*. А результатом таких теоретичних нововведень та реформаций, які свого часу намагався активно впроваджувати не безсвідомий Ложкін, представник “літературної еліти” Курков та інші, стала спроба вимивання із соціокультурного середовища національних гуманітарних цінностей, національної культури. Освіта час від часу “здрігалася” від екзекуцій щодо української мови, літератури, історії, філософії, мистецтва, педагогіки та інших гуманітарних дисциплін, частка на які в навчальних планах або скорочувалася, або змістовно змінювалася, позбавляючись національних вартостей.

Тоді “зайвими” виявлялися важливі для України історичні й політичні явища; князь Володимир перетворювався (на догоду і за вказівками Кремля) мало не на московита; “забагато” вважалося творів Тараса Шевченка і Лесі Українки, “перевантаженням” ставав для учнів і студентів навіть дух українських шістдесятників тощо.

Тому, зважаючи на суворі реальності, слід визнати, що науково-освітня сфера завжди має бути визначальною частиною національних інтересів.

Нині, відповідно до цілей розвитку ООН, серед 17 пріоритетів розвитку світу освіта знаходиться на 4-му місці і є важливим чинником національної безпеки та сталого розвитку. Ті нації, які творили культ науки й освіченості, зуміли здійснити грандіозні для світу відкриття, заклали основи свого лідерства. Такими стали Велика Британія, Німеччина, Франція та інші провідні країни. У книзі Ніла Фергюсона “Цивілізація” описується спостереження Вольтера за похорономі Ньютона 1727 року, які він описав так: *“Я бачив, що професора математики тільки тому, що він досягнув величчю у своєму покликанні, хвалили як короля, який турбувався про своїх підданих”*. Просвітництво здійснило культурний ренесанс, засновуючи безліч книгарень, наукових товариств, газет, журналів, клубів, будуючи величні собори, державні опери, відкриваючи академії, університети. Наука, освіта, культура стали оберегом державності, чинниками суспільного прогресу й військової могутності, консолідатором націй.

Недарма Фрідріх Великий у листі до Вольтера стверджував, що створення Пруської академії наук та художньої літератури є його найблискучішою перемогою.

Інтелект, освіченість закладали підвалини цивілізаційного поступу. Це стосувалося як західної інтелектуальної традиції, так і східної. Символічно, що сказані Ататюрком слова *“Для всього у світі — цивілізації, життя, успіху — істинним дороговказом є знання й наука”* викарбувані на вході університету в Анкарі. А на фронтоні Стенфордського написано: *“Нехай зростають знання, нехай збагачується життя”*. Тайванський університет закликає зрощувати інтелект та любов до своєї країни.

Зважаючи на значиму суспільну роль університетів, такі девізи стають ідеалами життя нації, а просвітництво — цінністю держав, котрі вважають “людський капітал” головним національним багатством.

Для України подібні історичні приклади є повчальними, щоб розуміти істинну: напівосвічена, напіввихована нація неспроможна бути заможною і захищеною.

Сила й авторитет держави вибудовуються науковими, мистецькими, творчими досягненнями. Саме такими цінностями мають наповнюватися вітчизняні етери, а не безперервним зомбуванням людей страшилками та мерзотністю на кшталт “убив”, “україн”, “згвалтував”, “обдури”, “запив”, “занапастив”... Зате чомусь донині табуованими темами (за дуже рідкісним винятком) є надбання людського Духу, Таланту, Краси. Адже нація мала б гордитися передусім визначними успіхами кращих представників української молоді, її наставників. Вони б мали бути головними персонажами на телеканалах та в національних етерах, а не добряче набридлі “обличчя” політиканів, яких давно “з’їла міль”. Ідеї, думки, цінності й संबачення таких людей “олюдноювали” б, а не варваризували суспільство. Бо, скажімо, блискуча перемога (!!!) українських студентів на Міжнародній олімпіаді з теоретичної фізики вартує значно більше проплачених ток-шоу на олігархічних каналах. Адже серед 276 університетських команд світу наші студенти-фізики з Київського національного університету імені Тараса Шевченка посіли третє місце, випередивши команди зі Стенфорда, Кембриджа, Берклі, МФТІ, Корнельського університету та ін. Попереду лише дві команди з Массачусетського технологічного інституту (США).

Суспільство, влада мають віддавати данину шани як молодим талантам, так і професорам, педагогам, батькам, які зростили таку освічену молодь. Адже країна продовжуватиме деградувати, допоки державним пріоритетом залишатимуться **безвізові “візки”, а не національні “мізки”**. Нічим не виправдана “економія” впродовж трьох десятиліть на освітньо-науковій та культурній галузях лише посилює деформацію держави. Тому будь-яка нова українська влада мусить засвоїти як “Отче наш”, що якісна освіта нації є суспільним благом і основним правом Людини.

Бо, як правило, ігнорують ці визнані світом цінності чотири категорії правлячої “еліти”: **зайди, деспоти, лухварі та неукі**.

Міць Нації і Держави завжди залежатиме від освіченості, патріотичності її громадян, що досягається завдяки добротній національній школі, культурі, науці. Народ сильнішає, коли культура, зокрема національна, стає методологією освіти, а педагог пошановується суспільством.

Недарма відомі європейські діячі у критичні часи своєї історії стверджували, що битви виграються не генералами, а педагогами.

Багато залежить від якості соціокультурного середовища, в якому виховується Нація, наскільки безпечним, культуровідповідним, духовним, етичним для життєдіяльності є інформаційний простір. Освіта, особливо в часи жорстокої конкуренції, несправедливості, нетерпимості й пожадливості, найбільше потребує сприятливих умов та Вчителя, гідного наслідування. У свій час Дж. Локк у “Думках про виховання” зазначав, що для людини, яка народжується на “чистій дошці”, головним засобом розвитку є добрий приклад і середовище. Справді, особистість педагога, благородність вчинків і помислів видатних людей, національних героїв спроможні позитивно впливати на характер, поведінку, громадянськість юнацтва, оскільки *“9/10 людей робляться такими, якими вони є, завдяки вихованню”*. Але найкраща

державна освітня політика завжди опирається на громадянське суспільство для забезпечення прогресивного поступу. Лише на основі державно-громадського синтезу й соціальної моделі “спільності зусиль” (Viribus unĭtis) освіта формуватиме цінності свободи людини і народу; рівність і справедливість; високу громадянську відповідальність і патріотичність, які є тими сутнісними характеристиками, що уможливають гармонію і сталість розвитку, чесний діалог між владою і громадою. Тоді влада буде змушена чинити так, як стверджував відомий український педагог Григорій Ващенко, щоби “метою кожного закону було найбільше благо всіх громадян, що полягає у свободі та рівності... Коли жоден із громадян не повинен бути настільки багатим, щоб міг купити іншого, і жоден настільки бідним, щоб був вимушений продаватися”. Але допоки суспільний інтерес підпорядкований олігархату, а не Народу, унеможливується становлення справедливого громадянського суспільства. Дуже часто освіта не здатна ефективно виконувати свою виховну місію, оскільки на видноті бовваніє фетиш аморальних прикладів, учинків, поведінкових норм “верхів”. Тому не варто переймати зарубіжний освітній досвід таким чином, коли він зводиться до впровадження зовнішніх візерункових декорацій, не вирішуючи сутнісних проблем науки, якісної освіти, високих технологій, гуманітарної політики. Адже поза ними народ і держава отримують два варіанти свого майбутнього (однаково неприйнятні). Перший — стати переносом для зросту “інших”, більш сильніших народів. Другий — розчинитися серед “інших”, утративши конкурентоспроможність, ідентичність, самодостатність, цікавість до себе в глобальному середовищі. Знаймо: підвищений інтерес до наукових знань і розвитку наукових інститутів стимулює прогрес суспільства, водночас послаблення чи ігнорування науково-освітнього чинника зумовлює занепад. Стратегічним завданням держави на найближчу перспективу є збільшення фінансування **науки** до 2,5–3% від ВВП, оптимізація використання коштів, захист інтелектуальної власності, стимулювання інноваційної діяльності, підвищення престижу і соціального статусу Вченого, припинення в катастрофічних масштабах “утікачки” інтелектуального потенціалу нації. Без цього наукова “реформа” нагадуватиме *традиційне підкидання капелюхів*.

Справді, за останні роки видатки української держави на науку становлять лише 0,2–0,23% від ВВП, а в Європі — близько 3%, Ізраїлі, Швеції — 4%, США — 4,5%, Японії — 7% від ВВП. Такий стан дає відповідь на питання, а чому наукоємність вітчизняного експорту становить аж 0,1%. І те, що на цьому тлі фінансування політичних партій за рахунок Державного бюджету становить, починаючи з 2016 року, понад 2 млрд грн, показує морально-політичну неохайність влади. Очікую вже знайомих до болю зауваг про європейські стандарти, боротьбу з корупцією щодо підкупу партій тощо. Але чому ж тоді такі непослідовні політики у питаннях використання бюджетних ресурсів для розвитку української науки, освіти і культури? Адже Законом України на науку передбачено 1,7%, а показник видатків ніколи не перевищував 0,47% ВВП. Водночас введення (по-європейському!) справедливого “податку на олігархів”, а не косметичні для них закони, могло б ефективно збалансувати цю ситуацію. Але хіба політична обслуга олігархату здатна на такі кроки? Очевидно, ні.

В етерах інколи порушуються питання про причини успіхів Японії, Південної Кореї, Ізраїлю. Відповідь є доволі логічною. Держави, що прагнуть у світових процесах бути суб’єктами, витримувати конкуренцію, забезпечити благо і безпеку своєму народу, дружать з наукою та освітою. Так, за два десятиріччя в Ізраїлі було зареєстровано у 20 разів більше патентів, ніж в усьому арабському світі. Найбільша кількість учених та інженерів на душу населення, якість і кількість виданих ними книг і наукових праць, значна частка витрат (**понад 4% від ВВП, Україна — 0,16%?!)** на наукові дослідження й експериментальні роботи — свідчення ролі якісної освіти та науки заради безпеки, виживання, цивілізаційного

прогресу. Подібні приклади не є винятком, а загальною світовою тенденцією.

В Україні не існує конституційного права кидати в стихію “базару” національну культуру, освіту, науку, Педагога, Професора, Мистця, що творять Націю. Пригадуються слова Бісмарка про Вчителя: “Ставлення держави до вчителя — це державна політика, яка свідчить або про силу держави, або про її слабкість”.

Українські уряди та парламенти впродовж десятиліть так і не зуміли довести справами, що справедлива винагорода педагогів — найбільша стратегічна інвестиція в майбутнє України. Результат згубної політики — найнижча в Європі (і не тільки) середня зарплата педагогів. У **25-30 разів** є нижчою, ніж у розвинутих європейських країнах. За даними Європейської комісії (на серпень 2021 р.) середньомісячна зарплата українського педагога становить 210 євро, в Данії — 6207, Ісландії — 5935, Німеччині — 5788, Австрії — 5446, Ірландії — 5007. Наші сусіди: Словаччина — 1342, Польща — 1210, Угорщина — 1116, Румунія — 979. У Литві цей показник становить 1357 євро, а суддя Верховного Суду там отримує лише 3012 євро, а не на три порядки вище педагога, як це практикується в Україні.

Дання про європейськість, коли політичні “младореформатори” найбільше пошановують (відповідно усталеної “української” традиції) цербера-прокуратора, а не Літератора, силовика-карателя, а не Вихователя, послуговуючись декларативними фразами про “реформи”, “людинорентризм”, “європеїзм”. Іван Франко в “Одвертому листі до галицької молодечі” застерігає нас від цієї балакучості, пустомельства, байдужності і грубошкірності, коли відбувається “*парадування європейськими формами при основній малоосвітності та некультурності*”. Бо ніщо з нічого не буває. Потрібне добротне інвестування в ці людинотворчі галузі, які в Україні продовжують перебувати на вторинних ролях. Хоча інвестиція в Людину є безпрограшною.

Влада, якій делеговано представляти інтереси Українського народу, зобов’язана зупинити демографічну катастрофу (не кризу). Адже після прийняття Конституції втрачено понад 3 млн учнів І–ХІ класів. “Зникло” понад 10 мільйонів населення, на 100 померлих — 48 живонароджених. Звужуються можливості доступу молоді до якісної освіти, хоча часто наші учні та студенти показують високі результати на міжнародних олімпіадах різних рівнів. Однак міністру не годиться вважати “позитивом” 200-бальний показник у 528 учасників цьогорічного ЗНО, оскільки, наприклад, у 2015 р. таку оцінку отримали 1753 особи.

Увагу слід повернути до іншої теми — наростаючої тенденції *падіння рівня знань, особливо в сільській школі*. 170 балів із базових дисциплін (українська мова та література, іноземна, математика) набирають відповідно втричі більше випускників з великих міст, аніж сільських шкіл. Це відрізняє українську школу від європейської. Так, в Естонії учні невеликих острівних шкіл показують знання рівноцінні школярам Талліна чи Тарту, а в Україні — масове закриття малокомплектних шкіл. Отже, визначальні чинники успіху — якість викладання; навчального інструментарію; сприятливе середовище.

ЗНО-2021 показує, що порогові бали з математики не отримали **31,11%** випускників шкіл (Закарпатська область — 41,3%, Житомирська — 35,5%, Кіровоградська — 35,4%, Вінницька — 34,6%), студентів вишів — **40,2%**, професійно-технічних закладів — **66,7%**. Низький рівень знань з історії України (18% вступників — незадовільно), а також з української мови та літератури (Закарпатська, Луганська, Миколаївська).

Ускладнено доступ до позашкільної освіти дітей сільської місцевості. **9/10** дітей здобувають позашкільну освіту в містах. Децентралізація не створила належних умов для молоді в багатьох сільських громадах. 1389 позашкільних закладів є слабким показником для України.

Але знаймо, що “*Історія нації є історією її шкільної справи*” (А. Дістерверг).

Європейські країни і свобода особистості

Валерій ШВЕЦЬ, м. Одеса

Дві речі, на мою думку, головні в житті людини — свобода і повага. Чи можна виміряти свободу так, щоб сказати, що в цій країні вона більша, а в цій — менша? Єдина наука, яка дає інструмент для такого порівняння, — математика, що починається з числа. Яке ж число можна поставити у відповідність такій важливій категорії нашого життя, як особиста свобода? Одним із варіантів такого числа є ймовірність втратити свободу.

Для того, щоб свобода одних людей у суспільстві не була за рахунок інших, людство вигадало писані й неписані норми поведінки. За неписані норми поведінки ми відповідаємо лише перед своїм сумлінням. Нормальна людина намагається бути моральною і вимагає того ж від оточення. Механізми утримання інших людей від ганебних вчинків буває різним. Як сказано в одному з Хадисів: “Якщо ти зустрівся зі злом, виправ його своїми руками, не можеш — своїми устами, не можеш — у своєму серці, але це найменший ступінь віри”. Насправді кількість людей, які сповідують таке ставлення до життя, мала. Більшість людей байдужі до всього, що не зачіпає їхні особисті інтереси. Тому почнемо з аналізу писаних норм поведінки. За їхнім дотриманням слідкують спеціальні люди на державному утриманні, а за порушення позбавляють волі.

Сотні років розвивається і вдосконалюється законодавство кожної країни. У ньому весь набутий досвід суспільства або тих, хто керує цим суспільством. Що більше законодавство відповідає природі людини і спрямоване на досягнення ладу в суспільстві, який більшістю членів суспільства сприймається як справедливий, то менше люди його порушують, то менше в’язнів у такій державі. Що далі законодавство від інтересів суспільства і ближче до касти тих, хто ним керує, то частіше це законодавство порушується і більша кількість в’язнів у такій країні. В авторитарній країні слід очікувати велику кількість в’язнів, у демократичній — незначну. Тобто, порівнюючи кількість в’язнів, що припадають на душу населення, а це і є ймовірність потрапити за ґрати пересічному громадянину країни, можна і без аналізу політичної та економічної ситуації зробити висновок, чи ця країна є авторитарною, чи демократичною. Безумовно, слід використовувати достовірні дані, а це у випадку авторитарних режимів є великою проблемою. Зазвичай усі компрометуючі дані ретельно приховуються, а оприлюднені дані можна використовувати лише як мінімальну оцінку рівня свободи в такій країні. До таких країн Європи належать, фактично, лише дві: Російська Федерація і Білорусь. Щодо Російської Федерації, то тут достовірно невідома навіть кількість населення. Однак ми змушені використовувати те, що нам показують.

Чи є інший спосіб охарактеризувати особисту свободу числом? Є і доволі простий. Політичну свободу можна цілком однозначно охарактеризувати кількістю співробітників спецслужб, що здійснюють нагляд за політичним життям країни. У Радянському Союзі це був Комітет державної безпеки (КДБ), у Німецькій демократичній республіці (НДР) — Штазі, у націонал-

соціалістичній Німеччині — гестапо. Після зникнення НДР стали відомі наступні числа: кількість штатних співробітників Штазі — близько 100 тисяч осіб, кількість позаштатних співробітників — близько 200 тисяч осіб, кількість досє на громадян країни — близько 6 млн штук при загальній чисельності населення у 16 млн осіб. Тобто один штатний співробітник Штазі припадав на 160 громадян країни. Багато це чи мало? З чим це можна порівняти? У часи III Рейха один співробітник гестапо припадав на 2000 громадян Рейху, а це приблизно у 13 разів менше, ніж у тій же країні, де переміг пролетаріат. Тобто політичний терор у націонал-соціалістичній Німеччині, де рушійною силою був середній клас, був значно меншим, ніж у соціалістичній Німеччині, де рушійною силою був пролетаріат. Дуже привабливим виглядає порівняння питомої кількості співробітників спецслужб різних держав. Проблема у тому, що ці кількості ніде взяти. Про Радянський Союз числа, які можна знайти у різних джерелах, мають пропагандивний характер. Можна лише припустити, що репресивний апарат Радянського Союзу був значно потужніший, ніж і у націонал-соціалістичній Німеччині, і соціалістичній Німеччині, оскільки мав набагато довшу історію і спирався на відсталіший у культурному сенсі народ. Перехід від аристократичної форми правління (приблизно 27 тисяч каторжників) перед Першою світовою війною [1] до пролетарської форми правління (рахунок в’язнів концтаборів йшов на мільйони, але точно не відомий) говорить сам за себе.

Для прикладу — деякі цифри щодо ймовірності потрапити за ґрати — рівень несвободи в різних країнах Європи, помножений для зручності на 100 тисяч [2]: Російська Федерація — 626, Білорусь — 468, Україна — 321, Польща — 224, Франція — 96, Німеччина — 88, Фінляндія — 64, Ліхтенштейн — 20.

Як і слід було очікувати, на першому місці за рівнем несвободи знаходиться Російська Федерація. Цілком очікувано, що друге місце займає Білорусь. На третьому місці, хоча і з удвічі меншим результатом щодо першого, знаходиться Україна. За Україною йдуть інші європейські країни, що колись були у складі Радянського Союзу. Так і мало бути. Виявляється, не можна за 30 років незалежності позбутися каїнової печатки совка.

За цією ж логікою далі мали б бути країни соціалістичного табору. Так і є: Польща і Чехія, далі — Іспанія з проблемою сепаратизму басків; недалеко від неї Велика Британія з проблемою ірландського сепаратизму. У середині списку — інші країни колишнього соціалістичного табору. Причому країни, що утворились на базі колишньої Югославії, яка відчутно дистанціювалась весь час свого існування від Радянського Союзу, знаходяться значно нижче у списку, ніж інші країни соціалістичного табору.

Такі провідні європейські країни, як Франція, Австрія, Німеччина, впевнено займають місце в таблиці, що відповідає малому рівню несвободи. Останній рядок займає Ліхтенштейн, де ймовірність потрапити до в’язниці у 31 раз менша, ніж у Російській Федерації.

Висновки:

1. Наша математична модель однозначно підтверджує справедливість терміну: “Вільний світ”, щодо провідних країн Європи і правильність нашого шляху до політичної і економічної інтеграції з ними.
2. Головна проблема сучасних українців у тому, що і досі значна їхня кількість не вбачає ворога у Російській Федерації. Це суттєво зменшує нашу відпорність.

Джерела

1. Каторга в Российской империи конца XIX — начала XX века.
2. Вікіпедія. Список країн за кількістю в’язнів.

Перший голодомор в Україні організований комуністичним режимом Росії у 1921–1923 рр.

(До 100-річчя вшанування пам'яті жертв трагедії)

Петро ЧЕРНЕГА,
доктор історичних наук

Вождь російських більшовиків, “міжнародний політичний авантюрист, злочинець віку” [1], виродок, моральний ідіот від народження, на думку І. Буніна [48, с. 116]: “дуже відстала і елементарна людина у філософії, мистецтві й духовній культурі, — за оцінкою М. Бердяєва — ... об'єднав соціальну революційність з духовною реакційністю” [3, с. 96-97], у збройній боротьбі проти українського національно-визвольного руху, руйнівною силою якого було селянство, зокрема і засобами масового терору, продовольчої диктатури і організації голодомору.

Російські більшовики на чолі з Леніним за фінансової підтримки кайзерівської Німеччини, захопивши у жовтні 1917 р. владу в Росії, вважали, що основними засобами її утримання мають бути насильство, “беспрекословное подчинение... и... повиновение масс единой воле советского руководителя, диктатора...” [39, с. 200-201], запровадження суворого повсякденного обліку і контролю конфіскованого багатства капіталістів, награваних у селян сировини й продуктів харчування, всього, що вироблялося ними й робітниками, поставити все населення в матеріальну й майнову, а особливо хлібну, залежність від влади, яка буде все це розподіляти на свій розсуд. Найважливішим завданням більшовиків Ленін вважав зосередження хліба в руках влади й негайної організації голоду як головного засобу впливу, придушення, пригноблення і заохочення більшості населення, особливо селян, які їх не підтримували. Селяни поваленої імперії були названі дрібнобуржуазною стихією і головним ворогом соціалізму [26, с. 196-197].

Уряд більшовицької Росії для повернення України до складу запланованої Леніним радянської імперії вже на початку грудня 1917 р. оголосив війну Українській Народній Республіці, яка супроводжувалася масовим терором і пограбуванням українського населення аж до вигнання окупантів військами Німеччини і Центральної Ради УНР. З проголошенням 29 квітня 1918 р. Всеукраїнським хліборобським з'їздом створення Української держави під керівництвом гетьмана П. Скоропадського, він 8-9 травня підготував, а РНК Росії схвалила “Основні положення декрету про продовольчу диктатуру” і “Про мобілізацію робітників на боротьбу з голодом” для поневолення і пограбування України з її потужними сільськогосподарськими й промисловими ресурсами, без яких більшовикам загрожувала поразка. Російський комуністичний режим для вико-

нання цих завдань сформував Червону армію, воєнний комісаріат перетворив у воєнно-продовольчий, який мав організувати й залучити трудову армію і продовольчі загони із “передовых, организованных и сознательных рабочих...”, які проведуть “беспошадную и террористическую борьбу и войну против крестьянской и иной буржуазии, удерживающей у себя излишки хлеба” [26, с. 316, 319].

Радянська Росія після падіння в листопаді 1918 р. Гетьманату й проголошення Директорії УНР на чолі з С. Петлюрою і В. Винниченком розпочала другу війну проти українського народу. Продовольча диктатура втілювалася масовим терором і жорстоким насильством. Боротьба за хліб, стверджував Ленін: “на самом деле — это борьба за социализм, и правильно распределив его мы будем господствовать над всеми областями труда...” [26, с. 449]. Впродовж грудня 1918 — червня 1919 рр. 90-тисячна Червона армія і продовольчі загони Росії знову окуповують територію України, масово вбивають і грабують селян, знищують українську інтелігенцію й національну культуру. Для поповнення лав регулярних військ і каральних загонів ВЧК в Росії були сформовані із росіян 31 воєнний комісаріат й направлені у розпорядження Київського військового округу, а також десятки тисяч комісарів, уповноважених агентів для мобілізації кадрів до окупаційних органів [17, с. 64, 67].

Окупації України радянською Росією й насадженню комуністичного режиму сприяли створені її більшовиками маріонеткові Компартія і так званий Тимчасовий робітничо-селянський уряд України, які були прикриттям, ширмою для московських загарбників, а насправді, підпорядкованими структурами відповідних органів РСФРР. Декрети, постанови, розпорядження, директиви окупантів поширювалися і були обов'язкові для виконання на українській території. Саме їх вчить голова РНК Росії Ленін, зокрема більшовицьку, представницю московської влади в Україні Є. Бош, як прибірки й грабувати українських селян: “Повесить (неприменно повесить, дабы народ видел) не меньше 100 заведомых кулаков, богатеев, кровопийц (так тиран называл правящих замозных селян — П. Ч.). Отнять у них весь хлеб. Назначить заложников согласно вчерашней телеграмме. Сделать так, чтобы на сотнях верст кругом народ видел, трепетал, знал, кричал...” [41, с. 192]. Більшовицька армія і продовольчі загони Росії лише впродовж лютого-березня 1919 р. пограбували і вивезли із України близько 2 млн. пуд. цукру і 621,2 тис. пуд. продовольства. Натомість, тиран вимагав забрати в українських селян і доставити в Росію “...до 1 червня 50 млн. пуд. хліба, не зупиняючись перед екстремними заходами і негайним введенням класового продовольчого пайка” у містах і промислових центрах України. Дане рішення ЦК РКП(б) і Раднаркому Росії від 26 травня 1919 р. створювало пе-

редумови для голоду і початку соціального геноциду, який яскраво проявився у 1921-1923 й особливо 1932-1933 роках [4, с. 8-9]. Впродовж 1919 р. російські окупанти лише в Києві знищили понад 12 тис. людей, тисячі в Харкові після жорстоких катувань за свідченням Російського Червоного Хреста [17, с. 91, 97-99].

Жорстока політика “воєнного комунізму” російських більшовиків в Україні спричинила масове розгортання антикомуністичного селянського руху весною і влітку 1919 року. Окрім сотень повстанських загонів селян, боротьбу з московськими загарбниками розпочали війська отаманів Н. Махна та Н. Григор'єва, які завдали їм поразки, а владу захоплює денікінський режим. Наприкінці року, слідом за відступаючою білогвардійською армією Денікіна, Червона армія РСФРР у складі 1200 тис. солдатів та офіцерів, багатотисячні загони ВЧК втретє розпочали загарбання українських земель,

застосовуючи за висновком голови РНК УСРР Х. Раковського найжорстокішу, найдикішу систему придушення селянських повстань. Більшовицький режим посилює масовий терор і пограбуванням селян, й зокрема політичну диференціацію села, створює весною 1920 р. на основі принципу заможності комітети незаможних селян, які мали допомогти окупантам здобути остаточну перемогу у нещадній війні не лише з “куркулями-кровожадами, павуками, п'явками, вампірами”, а й з повстанським рухом селян [23, с. 41].

Натомість, зустрівши масовий опір селян, ЦК РКП(б) засобами політичної демагогії й популізму намагається послабити повстанський рух, зокрема прийняттям спеціальної резолюції “Про радянську владу на Україні” в якій проголошує, що український народ сам вирішить, “чи зливати Україну з Росією, чи лишити Україну самостійною і незалежною республікою” [29, с. 40], а також пріоритетність зрівняльного поділу землі, повну добровільність у створенні колективних господарств. Брехливі заяви тирана не були виконані. Російські більшовики, встановивши втретє на початку 1920 р. комуністичний режим, вирішили голодом приборкати національно-визвольну боротьбу українців. Вони посилюють продовольчу диктатуру у формі неймовірної за-

розмірами продрозкладки в 160 млн. пуд продуктів харчування. Впродовж року 30-тисячна трудова армія на чолі з Сталіним і регулярне військо у складі 18 піхотних бригад (107 батальйонів), 1 кавалерійської дивізії (5 полків) та 6 батарей (24 гармати) під командуванням М. Фрунзе придушували масовий повстанський рух українських селян, терором й насильством забрали у хліборобів до 30 видів різних сільськогосподарських продуктів: 60 млн. пуд. зерна, 500 тис. пуд. олійного насіння, біля 1 млн. пуд. м'яса і сала, 2,4 млн. пуд. фуражу [8, с. 18-19]. Селянство у відповідь посилює боротьбу з російськими окупантами. У липні поточного року в Україні діяло до 250 повстанських загонів [15, с. 593] на придушення яких московський комуністичний режим сформував додатково із великоросів у Москві, Петрограді й понад 20 губернських містах Росії 8 каральних батальйонів і 27 рот, підпорядкованих ВЧК. В Україні вони,

ликоруских комуністів і Червоної армії”. Національний склад більшовицького війська складали великороси — 85%, українці 9% (мобілізовані переважно примусово — П. Ч.), поляки, білоруси, євреї, німці та інші — 6% [17, с. 84-85].

Масові селянські повстання проти комуністичного режиму РСФРР і голод в Україні. Поволжі й Північному Кавказі примусили більшовиків прийняти 15 березня 1921 р. на Х з'їзді РКП(б) рішення про заміну продрозкладки натуральним податком, натомість, селяни України у рік посухи, особливо у 5 південних губерніях (Донецькій, Запорізькій, Катеринославській, Миколаївській, Одеській) і в окремих повітах Полтавської, Кременчуцької й Харківської губерній мали здати 117 млн. пуд. зерна із 350 млн. пуд. зібраного (35% від нормального врожаю) поточного року і 50 млн. пуд. заборгованої продрозкладки з урожаю 1920 року [4, с. 21]. Понад 99 млн. пуд. зернових продуктів було забрано для забезпечення російських окупаційних військ [14, с. 155].

Господарства українських селян, занедбані Великою війною 1914-1918 рр., зруйновані загарбницькими війнами російських білогвардійських і комуністичних військ проти УНР, не змогли й не бажали здати такий податок. Для придушення повстанського руху в Москві були сформовані й послані в Україну чисельні штати керівних кадрів ВЧК, які становили основу центральних й губернських органів Всеукраїнської надзвичайної комісії по боротьбі з контрреволюцією і посадовими злочинами (ВУНК). 2 квітня 1921 р. її головою був призначений росіянин В. Манцев. Із 24 членів колегії ВУНК і керівників й працівників губернських комітетів абсолютну більшість становили великороси та євреї направлені із Росії. На виконання декрету Всеросійського центрального виконавчого комітету (ВЦВК) від 6 лютого 1922 р. ВУЦВК постановою від 22 березня реорганізував ВУНК в Державне політичне управління УСРР, яке очолив росіянин В. Балицький [17, с. 87-88, 100]. У штабі ДПУ налічувалося 34 тис. лише офіційних працівників. Окрім того були ще тисячі таємних і багатотисячні загони особливого призначення, які вели нещадну боротьбу з українським національно-визвольним рухом й зокрема селянством [43, с. 41].

Ленін, маючи таку чисельну систему каральних органів, 8 липня 1921 р. направив в ЦК РКП і КП(б)У директиву про обов'язкову шоденну поставку до Росії щонайменше 74 вагонів хліба, вживаючи для цього всі заходи [27, с. 26-27]. Голови РНК УСРР Х. Раковський і ВУНК В. Манцев для її виконання 9 квітня і 27 травня 1921 р. схвалили постанову й інструкцію про надзвичайні “трійки” каральних загонів з повноваженнями розстрілу повстанців на місці, а мирних селян за найменшого спротиву чи відмови від співпраці з більшовицькою владою й невиконання продрозкладки [17, с. 90-91].

Далі буде.

Обличчя українських воїнів

Едуард ОВЧАРЕНКО

— Вона прожила близько сотні життєвих історій, аби якнайточніше відтворити в картинах характери тих, хто добровільно пішов на московсько-українську війну з перших її днів. Прожила їхні смерті й горе матерів. Дивився в очі на портретах цих молодих українських патріотів — і душа болить: пішли ж найкращі! Отак кувалася і кується незалежність України. Друзі, відома художниця Марина Соченко в Музеї Тараса Шевченка в Каневі створила справжнє силове поле. Прийдіть, відчуйте, почерпніть духу української боротьби, — наголосила виконувачка обов'язків генерального директора Шевченківського національного заповідника **Валентина Коваленко**.

Ми попросили розповісти про виставку саму художницю.

— Це вже моя друга персональна виставка у Каневі, — зазначила **пані Марина**. — Перша відбулася 2015 року і була

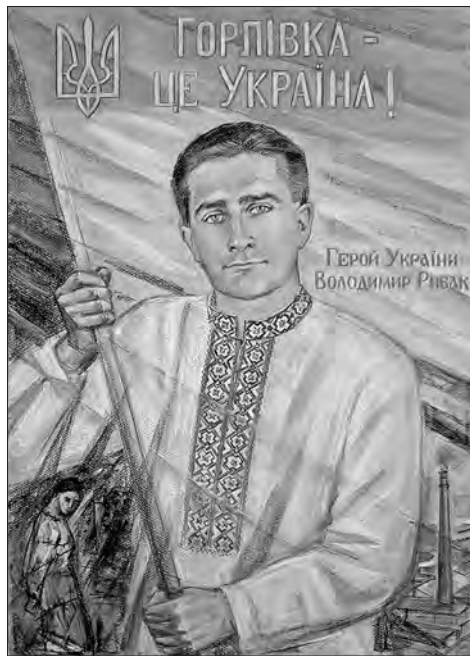
Святослав Горбенко

присвячена річниці Революції Гідності. Там були представлені портрети Героїв Небесної сотні, наших воїнів, а також роботи на сюжети українських народних пісень.

Цього разу зателефонували з Шевченківського національного заповідника і запропонували провести нову виставку. На виставці представлена 21 робота і присвячена вона 30-річчю відновлення державності України.

В експозиції показана частина проекту “Кіборги”, над яким я працювала під час карантину, роботи з циклу

У Шевченківському національному заповіднику відкрили виставку заслуженого діяча мистецтв України художниці Марини Соченко “Заради майбутнього України”, на якій мисткиня представила свої кращі живописні роботи, створені за останні кілька років.

Володимир Рибак

“Небесна сотня”, а також деякі давніші твори, наприклад, портрет В'ячеслава Чорновола (2016 рік). Частина робіт я показала на своїй попередній виставці, що відбулася у ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка. На полотнах зображені діячі Центральної Ради, зокрема, Сергій Єфремов.

Одне з центральних місць на виставці посідає колективний портрет пам'яті полеглих в Іловайську бійців із другої розвідроты батальйону “Донбас”. Трохи передісторії. Майданівець Святослав-Андрій Грушевський був поранений під Іловайськом. Познайомилася я з ним у шпиталі, де разом зі Святославом лікувалися інші українські бійці. Всі вони погодилися, аби я намалювала їхні портрети. Зробила портрет і Андрія-Святослава. Потім провідувала його в інших шпиталях. Він був не дуже охочий до спілкування. Весь час дивився у смартфоні на знімки своїх дев'яти загиблих побратимів.

Попросила і мені дати ці фото. Він погодився. Почала їх малювати. Зробила цю картину дуже швидко, на одному подиху. Крім воїнів, на ній зображений янгол, який тримає сувій з їхніми позивними. Спеціально для цієї картини в центрі

експозиції поставили мольберт. Решта робіт розміщені на колонах. Загалом музейний простір тут дуже насичений. Наступного дня на другому поверсі музею відкривали виставку творів народного художника України Валерія Франчука, ще один проєкт присвячений Олегу Сенцову та Роману Сушенку.

Та повернімося до моєї виставки. На ній я представила також портрети Володимира Рибак, який загинув за синьо-жовтий прапор у Горлівці, та дев'ятнадцятирічного Юрія Поправки, який загинув за відмову спілкуватися російською мовою.

Серед інших робіт — портрет Святослава Горбенка, який днями посмертно отримав звання Героя України. Це був 19-літній юнак, студент університету,

Ігор Зініч

доброволець. Танкіст Артем Абрамович загинув сам, але прикрив відхід наших військовим. Потрібно, щоб якомога більше людей про них знали. Пам'ять про дітей — це сьогодні найважливіше у житті їхніх батьків.

Учасник проєкту “Матері Героїв” французький і український співак Поль Мадондіз зізнався, що коли співає пісні для матерів, то їхні діти стоять у нього перед очима. Не можна не співчувати цим жінкам, не можна не співпереживати тим, на кого лягло таке велике горе.

Мій дід загинув у Другу світову війну. Він закрив собою гранату і врятував життя шести людей. Його поховали у братській могилі під Ясами. Про подвиг діда мало хто знає. Схожа історія у Валерія Лізвінського. Я зробила портрет цього героя, аби люди про нього знали.

Ще один герой — Петро Полищак. Він загинув при обороні Донецького аеропорту 20 січня 2015 року. Його не було серед загиблих, а потім чоловіка знайшли закатованим. Ми маємо розділити горе з батьками цих героїв. Потрібно розуміти, що вони заслуговують на таку ж велику повагу, як і їхні загиблі діти. Маємо створити пантеон наших героїв. Зв'язок з ними даватиме сили для боротьби з ворогом, яка триває століттями. Сьогодні живемо на етапі прориву цієї боротьби з ментального на фізичний рівень.

У місті Каневі та Канівському районі багато полеглих за Незалежність

Аміна Окуєва

України. Всіх їх вшанували цього дня. Також ми поклали квіти до могили Тараса Шевченка. Відбувся великий концерт за участю музичних колективів зі Львова. Принагідно хочу подякувати заступнику голови Київської організації НРУ Петру Гудиму за допомогу в організації та проведенні виставки.

На моїй виставці проводять уроки патріотичного виховання. Вже в перші дні тут побували понад 600 учнів зі шкіл міста та району.

А я продовжую роботу над своїми проєктами, присвяченими Небесній сотні і кіборгам. Це робота не на один рік. Також цікавить тема сілових стрільців, доба УНР. Працюю разом з істориками, маю цікаві матеріали. Ще одну картину пишу за творами Тараса Шевченка. Нещодавно побувала у музеї, організованому кіборгом Олександром Ушинським, взяла його особисту військову форму для роботи над ще однією картиною, тобто паралельно працюю в кількох напрямках.

Юрій Поправка

Плануємо ще одну поїздку на схід. Адже, щоб краще зрозуміти наших воїнів, потрібен безпосередній контакт із ними.

Інколи мене запитують, чи потрібно малювати портрети, адже маємо фото. Дуже важливо, щоб ті процеси, які відбуваються сьогодні в нашій державі, були пережиті на рівні культури. Люди, які бачать ці картини, переживають події на підсвідомому рівні.

Відкриття виставки

“Для конспірації Улита запропонувала кожній присутній вибрати собі будь-яке псевдо, а вона собі їх запише”.

Галина ДАЦЮК,
журналістка
Анатолій ЛУКАШУК,
історик

«Жіноча справа» Євдокія Пархомюк: “Ці продукти не для мене, а для Української Повстанської Армії, яка веде боротьбу за створення Самостійної Української Держави”

Удень весняного рівнодення, 22 березня 1946 року, в Кордишеві масово піддавали арештам кордишівських підпільниць. І хоча за кожним арештом стояли окреме життя, особистість, доля дівчини, проте енкаведистська процедура була відпрацьованою і однаковою для всіх. За протоколами, допитами, заведеними “справами”, вироями органи НКВС людей не бачили — для них це були “бандитки” ОУН, “на одно ліцо”, під різними номерами справ. На Євдокію Пархомюк була заведена справа 12105-П.

Підставою для її арешту стали “покази свідків Яцук Галини і Рижук Ганни та особисті зізнання”. За формальною процедурою, перед пред’явленням статті злочину, належало провести “ряд слідчих заходів і документації” — і справа потрапляє до начальника Шумського РВ НКДБ Тернопільської області капітана Кириченка. Він, “розглянувши матеріал, що надійшов у Шумський РВ НКДБ, про злочинну діяльність Пархомюк Євдокії Олександрівни, 1927 р. н., уроженки села Кордишів, українки, незаміжньої, освіта 2 класи, із селян-середняків, громадянки СРСР, — знайшов, що з 1943 року до дня арешту вона перебувала в контрреволюційній ОУН. Маючи організаційні псевдоніми “Павонія” і “Квітка”, допомагала збирати продукти для членів банд ОУН-УПА”. Висновок підтвердив начальник слідчого відділення УНКДБ у Тернопільській області полковник Дранішніков.

Опер Шумського РВ НКДБ лейтенант Шарапов склав протокол обшуку Євдокії, “нічого не виявивши і нічого не вилучивши”. У момент опису майна в господарстві взяли на облік “кона робочого, корову, вівцю, а більше нічого”.

Далі допити проводить старший оперуповноважений Шумського РВ НКДБ лейтенант Науменко, один із тих поодиноких оперів, що носили українське прізвище. Попереджає про відповідальність за надання неправдивих свідчень (за ст. 89 КК УРСР).

“Я, Пархомюк Євдокія, в 1943 році три рази збирала серед мешканців села продукти для ОУН і УПА: сало, крупу і хліб. Вказівку отримала від невідомих мені трьох військових. Взимку 1944 року вночі вони прийшли до мене додому і дали вказівку збирати харчі серед мешканців Кордишева, хто скільки зможе дати: сало, хліб, крупу, що мною було виконано. Збирала сала кілограма півтора, крупів чотири кілограми і хліба три буханки. Назвати людей, котрі приходили до мене і давали вказівку збирати продукти, не можу, тому що вони були чужі, не жителі села Кордишів.

В ОУН я не була, ніхто мене не втягував, я лише допомагала збирати продукти, коли мені давали вказівку.

— Ви кажете неправду, адже в ОУН ви вступили в 1943 році, вимагаю правдивих свідчень.

— Повторюю, що в ОУН я не була і кажу це слідству справедливо, псевдо не маю.

— Назвіть прізвища членів ОУН, які збирали продукти для бандитів.

— Хто з членів організації збирав продукти, мені невідомо, тому що я збирала продукти сама...” (Допит перервано).

Сестра Євдокії Ганна, 1933 р.н.

Наступного дня допит було продовжено.

— Коли і ким ви були втягнуті в ОУН і яке було дане організаційне псевдо?

— В ОУН я вступила влітку 1943 року. Залучила мене в організацію МIRONЮК УЛИТА, “Сніжинка”. Вона прийшла до мене вночі і запропонувала вступити в ОУН, на що я дала свою згоду. Тоді вона дала мені організаційне псевдо “Квітка” і сказала збирати продукти для ОУН і УПА, що мною і виконувалося протягом 1943-1944 рр., до зими. Всі продукти я концентрувала у себе вдома, а Улита їх забирала. З другої половини 1944 до березня 1946 я нічого не виконувала. Із членів ОУН я нікого не знаю, окрім МIRONЮК УЛИТИ, “Сніжинки”, від якої отримувала вказівки, про інших мені нічого не відомо. Яку посаду в ОУН обіймала Улита, мені не відомо, але знаю, що була в керівництві”. 17 березня старшим оперуповноваженим Шумського РВ НКДБ лейтенантом Науменком складено протокол наступного допиту.

— Почалася моя робота в ОУН з літа 1943 року при наступних обставинах. Вночі прийшли до мене три чоловіки, одягнуті у військову форму, озброєні гвинтівками, один автоматом. У кожного були гранати, крім цього, двоє мали револьвери типу “наган” і польові військові сумки. Один із них говорить мені: “Дунько, завтра ти повинна збирати продукти — сало, хліб, крупу — у жителів вашої вулиці, а ввечері ми все заберемо”. На ранок я приступила виконувати вказівку. Збирала крупу кілограми три-чотири, сала три куски, хліба три буханки. Ввечері ті ж чоловіки прийшли, забрали продукти і назвали, щоб про це ніхто не знав.

Після цього тижнів через два, вночі, прийшли до мене шість чоловіків, озброєних гвинтівками, один був з ручним кулеметом, дали вказівку збирати про-

Сестра Євдокії Марія, 1930 р.н.

дукти: крупу, яйця, хліб і сказали: “Якщо люди будуть питати, кому ти збираєш, то кажи — бандерівцям”. Я збирала 31 штуку яєць, крупи гречаної 4-5 кілограмів, хліба чотири буханки, а ввечері того ж дня всі продукти у мене забрали.

Третій раз хлопці приїхали вночі на підводі, скільки їх було, не знаю, але до хати зайшли двоє невідомих мені чоловіків і жителя нашого села МIRONЮК УЛИТА. Викликали мене на підвір’я, і один з незнайомих каже: “Ти, Дунько, повинна робити те, що тобі скаже Улита”. Я дала згоду виконувати все, що запропонує мені Улита МIRONЮК. Після цього двоє чоловіків і Улита сіли на підводу і поїхали в напрямку сільської школи.

Через три дні МIRONЮК прийшла вдень і розпорядилась зібрати на нашій вулиці часник і зелену цибулю. У цей день я збирала цибулі зеленої кілограми два і таку ж кількість часнику. Ввечері Улита забирає у мене цибулю і часник і каже: “Продукти, які ти, Дунько, збирала, — не для мене, а для Української Повстанської Армії, яка веде боротьбу за створення Самостійної Української Держави, і ця держава буде не тільки для них, а й для нас”. Потім говорить: “Я тобі дам псевдо “Павонія”, а ти будеш звати мене “Сніжинка”. Я запитала, для чого це, а вона говорить: “Для того, щоб повстанці знали тебе як “Павонію” і “Квітку”. І коли хтось із них буде спіяманий, то як тебе насправді звати, не знатиме і не викаже, і тебе не зможуть заарештувати”.

З того часу я стала членом ОУН. З літа 1943 року по листопад 1945 року я весь час збирала продукти для ОУН і УПА. Роботу припинила в листопаді 1945 року, тому що “Сніжинка” перестала приходити і давати завдання, а стала переховуватись, оскільки в село Кордишів прибув військовий гарнізон, і до дня мого затри-

Мама Євдокії Параскева Романівна Пархомюк, виселена у 1947 р. в Сибір

мання я вже нічого не робила для ОУН.

Посаду МIRONЮК УЛИТИ в ОУН точно назвати не можу, вона займалась тільки господарськими питаннями, видно, що мала посаду господарчої станичної ОУН села Кордишів. В даний час “Сніжинка” проживає в селі Кордишів на нелегальному становищі.

— Назвіть склад станичної організації ОУН села Кордишів, в яку особисто ви входили, охарактеризуйте кожну окремо.

— Станицею ОУН в Кордишеві керувала Василиук Тетяна, організаційне псевдо “Галка”, але вона вбита, за що — не знаю. Господарчою станичної організації ОУН була МIRONЮК Улита. До складу станичної ОУН входили дівчата: Пилипчук Ірина, рядова станичної ОУН, увесь час збирала продукти. Мельничук Тетяна, “Пшениця”. Дацюк Тетяна, 1928 р. н., збирала продукти для ОУН і УПА, “Рожа”. Липка Галина, 1928 р. н., член ОУН, збирала продукти і полотно для ОУН-УПА. Яцук Людмила, 1928 р. н., збирала продукти і полотно, псевдо “Тополя”. Липка Ольга, 1928 р. н., збирала продукти. Пугач Людмила, 1928 р. н., збирала продукти в Кордишеві, псевдо не знаю. Шергей Ганна, 1924 р. н., входила до складу станичної організації, псевдо “Жито”. Кляшторна Галина, 1928 р. н., член ОУН, збирала продукти, псевдо “Оргінія”.

Ось і все, що я могла сказати...”

19 березня лейтенант Науменко (додатково) допитав Пархомюк Євдокію.

— Звідки вам відомо, що Пилипчук Ірина, Мельничук Тетяна, Дацюк Тетяна, Липка Галина, Яцук Людмила, Липка Ольга, Пугач Людмила, Шергей Ганна і Кляшторна Галина є членами станичної організації ОУН? Розкажіть про кожну окремо.

— Про те, що вище перераховані дівчата є членами станичної організації, мені стало відомо від господарчої станичної ОУН МIRONЮК УЛИТИ, “Сніжинки”, при наступних обставинах. Коли Улита давала мені накази збирати продукти, я завжди говорила, що боюсь, щоб мене не заарештували. То Улита при цьому говорила: “Дивись, у мене збирають продукти Пилипчук Ірина, Мельничук Тетяна (“Пшениця”), Дацюк Тетяна (“Рожа”), Липка Галина, псевдо не пам’ятаю, Яцук Людмила (“Тополя”), Липка Ольга, псевдо не пам’ятаю, Пугач Людмила, псевдо не пам’ятаю, Шергей Ганна (“Жито”), Кляшторна Галина (“Оргінія”). І ці дівчата ніколи мені не кажуть, що бояться, а ти мені цим дорікаєш”. Ось так стало мені відомо, що члени станичної організації ОУН з Кордишева.

— Чи були випадки, коли “Сніжинка”-МIRONЮК збирала всіх на читання націоналістичної літератури і на збори станичної організації ОУН?

— За весь час мого перебування в організації ОУН-станіції не було такого випадку, коли б “Сніжинка”-МIRONЮК усіх нас збирала, націоналістичну літературу давала мені однієї для прочитання, а про других сказати не можу...” (Допит припинено...)

Справу тим часом передали в Кременець. 20 березня 1946 року вже співробітник Кременецької слідчої групи УМДБ молодший лейтенант ОРОБІЙ допитує Євдокію про її практичну діяльність в ОУН. І вона повторить свідчення, які вибили у неї в Шумську.

— Я дізналася про членів ОУН на зборах влітку 1944 року. Керувала зборами господарча МIRONЮК Улита. На зборах були присутні всі перераховані мною вище дівчата, а також станична села Василиук Тетяна. Від чоловіків був станичний села Дацюк Федір, господарчий від чоловіків — Пилипчук Порфирій, а також член ОУН Пилипчук Іван. На зборах виступали МIRONЮК Улита, “Сніжинка”, і станичний села від чоловіків Дацюк Федір. Вони закликали не підкорятись радянській владі і допомагати збирати продукти для УПА, читали націоналістичну літературу.

Для конспірації Улита запропонувала кожній присутній вибрати собі будь-яке псевдо, а вона собі їх запише. Її свій псевдонім “Квітка” змінила на “Павонію”, а члени ОУН вибрали собі: Пугач Л. К. — псевдо “Чорна”, Дацюк Т. В. — “Рожа”, Шергей Г. Ф. — “Ірка”, Пилипчук І. Г. — “Жито”, Яцук Л. І. — “Тополя”, Липка О. К., псевдо не пам’ятаю, Липка Г. Д., також не знаю, Кляшторна Г. В. — “Оргінія”, Мельничук Т. В. — “Пшениця”.

Таких зборів у нашій станичній організації було 4-5, де читали націоналістичну літературу. Збори проводилися два рази в школі, один раз у мене в хаті, раз у Пилипчук Ірини і один раз у Липки Ольги”.

9 квітня 1946 року співробітник Кременецької слідчої групи молодший лейтенант ОРОБІЙ допитав заарештовану Пархомюк Євдокію.

— Розкажіть, що ви знаєте про діяльність Шергей Ганни.

— Шергей Ганну я знаю як жительку уродженку села Кордишів, а також знаю як члена станичної організації села Кордишів. Разом із нею я була на зборах, де нам читали націоналістичну літературу, на зборах в школі ми вибирали собі псевдо, нам давала завдання МIRONЮК Улита збирати продукти для ОУН і УПА. За наказом господарчої села УЛИТИ і господарчого Пилипчука Івана Ганна приходила до мене і зобов’язувала збирати продукти для УПА. До мене приходили й інші збирачки продуктів, наприклад: Дацюк Тетяна, Мельничук Тетяна, Пугач Людмила, Липка Ольга”.

12 квітня 1946 р. співробітник Шумського РВ МДБ молодший лейтенант ОРОБІЙ зачитав Пархомюк Євдокії постанову.

— Вам зачитана постанова про пред’явлення звинувачення і притягнення в якості звинуваченої за статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР. Вам зрозуміла сутність обвинувачення?

— Так, сутність пред’явленого обвинувачення мені зрозуміла.

— Ви визнаєте себе винною в пред’явленому вам звинуваченні?

— У пред’явленому мені звинуваченні за статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР винною себе визнаю в тому, що з червня 1943 року я вступила в ОУН. З літа 1943 року по листопад 1945 року я збирала продукти (хліб печений, крупи, сало) для УПА. В листопаді 1945 р. я припинила роботу, так як у наше село прийшов гарнізон військ Червоної Армії, і господарча села Кордишів Миронюк Улита стала переховуватись і завдань мені не давала”.

За протоколом від 12 квітня 1946 року дізнаємося, що у Кременці співробітник Кременецької слідчої групи УМДБ молодший лейтенант Оробій провів очну ставку між обвинуваченими Дацюк Тетяною і Пархомюк Євдокією. Такі очні ставки практикувалися майже у кожній справі. Свідчення проти подруг, чий справи вже все одно йшли до вироку, ставали додатковими фактами для обвинувачення, до того ж, наносили тяжкі моральні травми, сіяли ворожнечу між учораїніми подругами. До речі, свідчення очних ставок слідчі копіювали, слово в слово, з протоколів попередніх допитів дівчат.

“— Обвинувачена Дацюк, що ви знаєте про приналежність Пархомюк до ОУН і її діяльність в організації?”

— Я знаю Пархомюк Євдокію

котрих полягає в наступному” — і йде перелік “злочинів”. “На основі викладеного звинувачується Пархомюк Євдокія, 1927 р. н., уродженка і жителька села Кордишів Тернопільської області, українка, незаміжня, із селян-середняків, — в тому, що з літа 1943 р. будучи членом ОУН, під псевдонімами “Квітка” і “Павонія” відвідувала нелегальні зібрання і надавала приміщення своєї хати для проведення зборів, збирала продукти для банди УПА, тобто, в злочинах, передбачених ст. ст. 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР”.

Справу № 3126 у звинуваченні Пархомюк Євдокії спрямували військовому прокурору ВМВС по Тернопільській області для передачі суду Військового Трибуналу. Обвинувачувальний акт 16 квітня 1946 р. в Кременці склали: слідчий Кременецької слідчої групи УМДБ молодший лейтенант Оробій, начальник Кременецької слідчої групи старший лейтенант Філіппов, начальник слідчого відділу УМГБ по Тернопільській області полковник Дранішніков. З протоколу підготовчого засідання від 3 травня 1946 року у місті Чортків стає відомо, що Військовий Трибунал військ МВС Тернопільської області в складі: головуючого — майора юстиції Барано-

6-го березня 1946 р. З обвинувачувальним вироким означеною 14 травня 1946 р.”

Головуючий роз’яснює підсудній її процесуальні права в судовому засіданні і запитує, чи зрозумілі їй права, чи має вона клопотання до початку судового слідства. Підсудна заявила, що процесуальні права їй зрозумілі, клопотання до початку судового слідства не має.

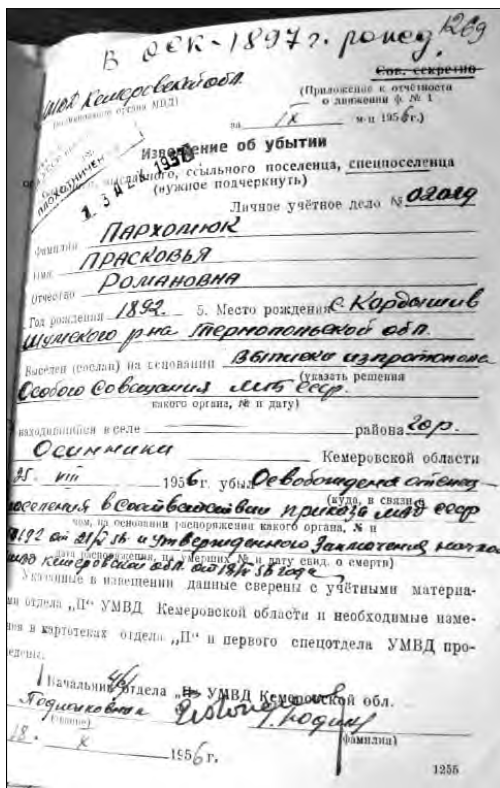
ВТ приступає до допиту підсудної Пархомюк, яка по справі показала: “У травні 1943 р. односельчанка, господарча ОУН Миронюк Улита завербувала мене в ОУН і сказала, що я повинна збирати продукти для УПА, для чого вона мені дала псевдо “Павонія”. Спочатку я відмовлялася, але потім дала згоду і протягом 1943-1945 років збирала хліб, сало, крупи, яйця, зносила додому, а від мене станична “Сніжинка” все забирала. Окрім цього, я відвідувала таємні зібрання, де Василіюк Тетяна проводила антирадянську агітацію, закликала саботувати заходи Радянської влади і допомагати УПА”.

На запитання ВТ підсудна Пархомюк відповіла: “Так, нам говорили на зібраннях про мету і завдання ОУН і УПА, котрі борються за Самостійну Україну проти Радянської влади. Нам також віддавали накази суворо берегти таємницю про нашу роботу. У 1945 році ми не відвідували зібрання тому, що по селах стояли гарнізони і не було кому скликати, бо станична пішла на нелегальне становище. Мої рідні не знали про мої зв’язки з ОУН”.

Головуючий запитує, чи має вона якісь питання до даних підсудних по цій справі чи клопотання до кінця судового слідства. Підсудна Пархомюк заявила, що питань вона не має, клопотання до кінця судового слідства також не має.

О 18 год. 15 хв. ВТ виходить на нараду для винесення вироку, о 18 год. 50 хв. ВТ повертається із довідкової кімнати. Головуючий оголошує вирок, роз’яснює сутність його засудження. О 18 години 55 хвилин головууючий оголошує судові засідання закритим.

“Таємно. Вирок. Іменем Союзу Радянських Соціалістичних Республік, 15 травня 1946 р. ВТ Військ МВС Тернопільської області у Кременці, на закритому судовому засіданні в складі: головууючого — лейтенанта юстиції Содомчука, лейтенанта Фомі-

Документ про звільнення з заслання Параски Пархомюк, після 10 років спецпоселення, 1956 р.

чова, старшого сержанта Ходорева, при секретарі Шидловському, без участі звинувачення і захисту розглянув справу по обвинуваченню: (...) Пархомюк Євдокії в скоєнні злочинів, передбачених ст. ст. 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР, встановив, що Пархомюк, проживаючи на території, тимчасово окупованій німецько-фашистськими військами, в селі Кордишів, в травні 1943 року вступила в контрреволюційну ОУН, в якій перебувала до дня арешту (...). На основі викладеного ВТ визнав винною Пархомюк у скоєнні злочинів, передбачених ст. ст. 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР. Керуючись ст. ст. 296, 297 КПК УРСР присудив Пархомюк Євдокію позбавити волі з відбуванням у ВТТ терміном на десять (10) років з подальшою поразкою політичних прав терміном на п’ять (5) років. Майно, яке належить засудженій, конфіскувати. Термін відбування покарання Пархомюк розраховувати з 6 березня 1946 року. Вирок остаточний і оскарженню не підлягає.

Одразу після того, як була засуджена Євдокія, “на сім’ю активної учасниці ОУН, засудженої за антирадянську діяльність на десять років ВТТ”, була заведена облікова справа № 6998. У сільській раді склали довідку про склад сім’ї: Пархомюк Параскева Романівна, 50 років, брат — Іван, 1920 р. н., сестра — Ніна, 1922 р. н., сестра — Валентина, 1930 р. н., невістка — Віра, 1920 р. н. Начальник відділу “А” УМДБ по Тернопільській області майор Горшенін перевіряв, чи не проходять вони по операціях і чи не перебувають вони в агентурно-інформаційній сітці.

18 вересня 1947 року оперуповноважений Касимовського МДБ Рязанської області ст. лейтенант Курвін, розглянувши наявні в Шумському РВ МДБ Тернопільської області матеріали на Пархомюк Євдокію, постановив: облікову справу направити на розгляд в УМДБ Тернопільської області.

28 вересня 1947 року оперуповноважений відділу 2-Н УМДБ по Тернопільській області лейтенант Федоров, розглянувши матеріали облікової справи на сім’ю активної учасниці ОУН-УПА Пархомюк Євдокії знайшов, що “члени сім’ї проживали

спільно з нею до переходу її в банду. На підставі викладеного, вважав би: сім’ю Пархомюк у відповідності з наказом МДБ СРСР від 21 серпня 1947 року виселити у віддалені місця Радянського Союзу, майно конфіскувати”.

21 жовтня 1947 р. родина учасниці ОУН, засудженої Пархомюк Євдокії, було вислано на ст. Усяті Томської залізниці: матір Параску Романівну, сестру Ганну, 1933 р. н., брата Івана, 1920 р. н., невістку Віру, 1920 р. н. “Начальник конвою в/ч 7529 мол. лейтенант Куриленко. Здав: командант вантажного пункту ст. Лепесівки підполковник Овчинніков”.

Правда, у день виселення трапився печальний чекістський “недогляд”. Про що 22 жовтня 1947 року жовтня в Кордишеві заст. нач. Шумського РВ МДБ мол. лейтенант Хренов склав акт. “У складі сім’ї учасника ОУН Пархомюк

були включені як члени: Ніна, 1922 р., і Валентина, 1930 р. При знятті сім’ї мати Пархомюк заявила, що в складі її сім’ї таких членів ніколи не було. Оперпівник припустилася помилки і переплутала імена. В дійсності виявилось, що члени сім’ї: Марія, 1930 р. н., Ганна, 1933 р. н., у списки не були включені. При виселенні ми включили їх в склад даної сім’ї і виселили. В чому і складений даний акт”. Вислужилися і ліквідували недогляд!

Родина Пархомюк Євдокії була виселена в Осінніки Кемеровської області. З Кордишева у товарняках вивезли шойно одруженого брата Євдокії разом з вагітною 20-літньою дружиною, сестер Ганну (14 років) і Марію (17 років). Вони відбули 10 років спецпоселення, позбавлені права пересування, виходу з території без дозволу навіть у лікарню. Невістка Віра померла у віці 23 років, у 1950 р.

Відбувши термін покарання і звільнившись 19.04.1956 р., до родини, в Осінніки, приїде Євдокія. Звільнену із ув’язнення її етапуватимуть до матері як “особливо небезпечну державну злочинницю, засуджену ВТ, у розпорядження УМВС Кемеровської області”. Дві її сестри — Ганна і Марія — вийдуть на спецпоселенні заміж. А після звільнення всі вирушать в Україну. Євдокія поїде на Одещину. Іван з матір’ю — на Тернопільщину. У 1962 році після клопотань їх пропишуть в Голибісах Шумського району, звідки була родом мати.

19 листопада 1991 року співробітник відділу УВС Тернопільської області Табачук О.В. розгляне матеріали архівної облікової справи відносно Пархомюк Євдокії і, керуючись ст. 3 Закону “Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні”, — встановить: “виселення на спецпоселення в жовтні 1947 року Пархомюк П. Р., Івана, Марії, Ганни, Віри необґрунтованим, а їх реабілітованим”. Євдокію реабілітують 10.04.1992 р. Вона проживала в Одеській обл., Фрунзенському р-ні, селищі Фрунзовка, на вул. Фрунзе...

За матеріалами архівних справ:

Архів УСБУ в Тернопільській області. — Ф. 7 (Р).

Архів УМВС України в Тернопільській області. — Ф. 47.

Брат Євдокії Іван на спецпоселенні

Дружина Івана Віра, померла в Сибіру у віці 23 років

як учасницю ОУН, так як разом з нею я була 4-5 разів на націоналістичних зборах, де господарча Миронюк Улита, “Сніжинка”, читала націоналістичну літературу, закликала не користися Радянської влади, збирати продукти для ОУН і УПА, а для конспірації кожна вибрала собі організаційний псевдонім. Я вибрала собі псевдо “Рожа”, а Євдокія — псевдо “Павонія”. Разом ми збирали продукти по листопад 1945 року, поки до нас в село не прийшов гарнізон військ Червоної армії”.

Обвинувачувальний акт по загальній справі № 3126 стосувався звинувачення чотирьох дівчат: Пугач Людмили, Шергей Ганни, Пархомюк Євдокії, Дацюк Тетяни за ст. ст. 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР.

У ньому йшлося, що 28 березня 1946 року вони були заарештовані Шумським РВ МДБ за приналежність до ОУН і притягнуті до кримінальної відповідальності. “Проведеним по справі слідством встановлено, що в селі Кордишів Шумського р-ну існує організація ОУН, яка веде активну антирадянську діяльність”. Про долю трьох дівчат (Ганни Шергей, Людмили Пугач, Тетяни Дацюк) ми вже розповіли на сторінках “СП”. Євдокію, одну з них, судили разом з ними.

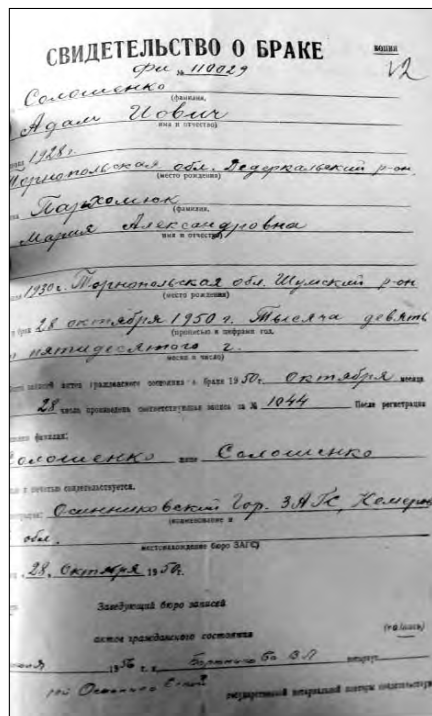
“Із числа названої організації заарештовані і притягнуті по даній справі обвинувачені, конкретна антирадянська діяльність

ва, капітана юстиції Кошкарьова, лейтенанта юстиції Содомчука, при секретарі гвардії старшому лейтенанті Шидловському, за участю помічника військового прокурора військ МВС капітана юстиції Зенова на підготовчому засіданні розглянули справу по обвинуваченню Пархомюк Євдокії за ст. ст. 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР. “Доповідач товариш Зенов пропонує віддати до суду Пархомюк за статтями 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР. Співдоповідач Содомчук з думкою доповідача згідний”.

ВТ військ МВС Тернопільської області, розглянувши на підготовчому засіданні справу по обвинуваченню Пархомюк Євдокії, визначив: “справу прийняти до виробництва, утвердити обвинувачувальний акт без змін. Віддати Пархомюк до суду ВТ за ст. ст. 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР”.

15 травня 1946 року в Кременці в закритому судовому засіданні, без участі звинувачення, захисту і без свідків, розглянуто справу по обвинуваченню Пархомюк Євдокії за ст. ст. 54-І “а” і 54-ІІ КК УРСР. Секретар доповів, що підсудна на судовому засіданні доставлена під вартою.

Головуючий пересвідчується у самоособистості підсудної. “Я, Пархомюк Євдокія, 1927 р. н., уродженка і жителька села Кордишів, українка, громадянка СРСР, раніше не судима, мати Параска і старший брат Іван проживають вдома, заарештована

В Осінніках Марія вийшла заміж за Адама

Кого єднає конкурс в Одесі

В Одесі відбувся XXII загальнонаціональний конкурс “Українська мова – мова єднання”. За словами одного з фундаторів форуму і очільника Одеської регіональної організації НСЖУ Юрія Работіна, кількість номінантів хоча й зменшилася порівняно з кількома попередніми найурожайнішими роками, але якість надісланих матеріалів не знизилася як у вітчизняних авторів, так і наших симпатиків з Австралії, Молдови, Естонії, Канади, США, Франції.

Ігор ЗОЦ,
головний редактор
газети “Донецчина”

Переможці визначалися у кількох номінаціях: “На видноті у всьому світі”, “Квітни, мово, наша рідна!”, “Пошук. Істина. Наука”, “Рубежі подвигів і безсмертя”, “Мовне багатоголосся”, “Україна: 1991-2021” та інших. Творчий доробок учасників був помічений і поцінований, а призвища всіх відзначених авторів книг, газетних і журнальних публікацій, мовознавців, організаторів журналістських акцій були надруковані в газеті “Золото-слів”.

У цьому номері знайшлося місце для привітання голови Держкомтелерадіо Олега Наливайка, уповноваженого із захисту державної мови Тараса Кременя, голови ВУТ “Просвіта” Павла Мовчана.

“Дякуємо організаторам за те, що двадцять один рік поспіль проводять цей конкурс, надаючи українцям усього світу унікальну можливість єднання навколо рідної мови, історії, культури”, – наголосив Павло Мовчан.

Справді, мотив єднання проходив червоною ниткою через усі заходи протягом двох фінальних днів форуму. Це і урочистості в Літературному музеї міста, що розпочалися потужним виконанням Гімну України всіма присутніми. Це і відвідини Одеської кіностудії, і поїздка в унікальні катакомби в Нерубайському. Обговорення творчих здобутків і дискусії між учасниками тривали постійно.

Так, на думку голови Чернівецької обласної організації НСПУ Василя Джурана, який цьогоріч ретельно ознайомився з творами учасників, відкриттям конкурсу можна вважати щедрий ужинок Людмили Вовк, лікарки за фахом, котра видала на-гора сузір’я ошатно оформлених книг: “Лицарі козацької доби”, “Благовіст”, “Моя гордість – Україна незламна держава”, “Україна – мальовничі подорожі”.

Своєю чергою одесит, заслужений працівник культури України і Молдови Віктор Мамонтов відзначив, що велика кількість конкурсних праць свідчить, що навіть небезпечний коронавірус не “замулює” джерела творчості

як професійних письменників, журналістів, науковців, краєзнавців, педагогів, так і аматорів літератури. Їх авторів зближує не показове, а щире почуття патріотизму, оптимізму, віра у щасливе майбутнє нашого народу, любов до рідної України. Промовисто узагальнив ці почуття кримський поет Іван Бут у рядках вірша:

*Україно моя величава,
Всіх святих я за тебе молю,
Ти єдина у світі держава,
Яку я так щиро люблю.*

Так, українці з окупованого Росією Криму особливо гостро відчують біль утрати, але продовжують обстоювати свої громадянські права, прагнуть зберегти культурні надбання пращурів і передати їх наступним поколінням.

Творчість Ельмаз Бахшиш пронизують світлі почуття, а назва її книги “Подарунок дітям” кримськотатарською та україн-

ників. Так Валентина Ключтер з Луцька видала документальну розповідь про волинське село: “Секунь, драматичні долі його жителів у 30-50-і роки ХХ ст.”; Олег Солодун у видавництві Слов’янська упорядкував збірку “Слов’янський рахунок”, присвячену пам’яті вбитого “донецькою мафією” журналіста Ігоря Александрова; переселенець з Донецька Віктор Тупілко презентував монографію “Воїн армії безсмертних” про самоспалення Василя Макуха; Любов Сердуніч з Хмельниччини збирала український фольклор періоду голодоморів у книзі “І слово боролось”; киянин Іван Левченко представив збірку поезій “Над прірвою”, яка мала вийти як попередження і застереження подій у Криму в 2013 році, але з’явилася пізніше...

Поцінувало журі і книгу “Спільники степового вітру” журналіста і краєзнавця Володимира Стецюка про повстанський рух 1920–21 рр. на Криворіжжі, де автор розповідає про героїчну і самовіддану боротьбу селянства Криворізького повіту під проводом отаманів Степового-Блакитного, Іванова, Лютого та інших ватажків у запеклій народній війні проти окупаційного більшовицького режиму.

Запитую у колеги про те, що спонукало досліджувати давні події.

– Сторіччя Української революції 1917–21 років в країні мали б широко відзначити, обговорити і осмислити. На жаль, державні інститути стали остеронь висвітлення цієї події, як і наймасовіші медіа. Доводиться на власному ентузіазмі хоч якось заповнювати цю прогалину. Багато працював з архівами і пропустив ці події через призму сьогоденної неоголошеної війни. З наших поразок сторічної давнини висновків не зроблено, – сказав Володимир Стецюк.

Зацікавила журі праця ще одного дослідника з Дніпропетровщини – Олександра Козленка із смт Широке, який написав “Нариси з історії Широківської “Просвіти”. А ВУТ “Просвіта” відзначено за наукове видання “Утвердження української мови в освіті”.

Зазначу, що журі віддало належне авторам і колективам, які утверджують українську мову

серед молоді: це, зокрема, Каріна Апарінова і кают-компанія “Морська бібліотека”, а також дитячий театр музичної школи № 13 з Одеси, які нагороджені за прищеплення у молоді любові до рідної мови. Відзначені нагородами школярі і ліцеїсти Одеси, які перемогли в конкурсній рефератів та есеїв, присвяченому 150-річчю від дня народження Лесі Українки. Підтримали юні таланти і за дебютні збірки поезій.

Серед лавреатів є кілька десятків редакційних колективів, зокрема, єдина на Одещині обласна українськомовна газета “Чорноморські новини”.

Вагомо представили свої книги майстри слова, які чимало років працювали в українських газетах. Вирізняється ґрунтовна праця “Журналісти і незалежність”, яку впорядкував відомий науковець і публіцист Юрій Бондар. “Журналістські “цеглини” в будові нової України” презентував Віктор Скрипник із Донецчини.

Чи не вперше журі вирішило нагородити одного з меценатів за підтримку авторів у виданні їх творів. Лавреатом став Олександр Кавун, директор ТОВ “Прогрес” з Бершадського району Вінниччини. Завдяки йому вийшла книга про село “Серединка – тепла крапка на карті України”, яку написали Петро Маніленко і Федір Шевчук.

Звернув увагу на незначну присутність творів про неоголошену російсько-українську війну. Виняток – роман-сповідь “По-над життя” Юлії Стрельцової і Сергія Башкова (Київ), збірки поезій “Світло на дні бліндажа” Олени Іськової-Миклашук з Хмельниччини і “Крок у безсмертя” Галини Онацької з Краматорська.

Підбиваючи підсумки зустрічей в Одесі словоблудів з усіх куточків країни, хотілося б зазначити, що багато моїх колег – учас-

ників конкурсу з перших років проведення, зауважують, що форум потребує змін. Певно, погоджується з цим і його незмінний організатор Юрій Работін, але... Може, хтось і здивується, але загальнонаціональний конкурс усі ці десятиліття відбувається без жодної копійки з бюджету! Як жартують одесити: з грошиками будь-хто зможе, а ви спробуйте без грошей...

Вдосконалювати систему рецензування, аби на відзначення не потрапляли твори відверто слабкі, активніше проводити зустрічі в бібліотеках і вищих за учасниками фінальної частини, звичайно ж, треба. Видати збірку найцікавіших творів останніх років теж годилося б. Усе це можливо, якби долучилася держава, а Юрій Работін займався не стільки організацією проживання і харчування гостей, екскурсійною програмою, виготовленням відзнак тощо, а більше опікувався змістовним наповненням форуму. Можливо, колись так і буде. І ще: за всі роки конкуренцію одеситам у проведенні мовного конкурсу в регіонах так ніхто і не склав...

На завершення цих нотаток подаємо думку членкині НСКУ, фотохудожниці з Полтави Галини Вовченко:

– Чи не найбільша заслуга конкурсу “Українська мова – мова єднання” в тому, що він є грандіозним стимулом, потужним двигуном до наших нових проєктів, рушійною силою натхнення і праці. Для багатьох із нас, причому незалежно від віку, статі чи національності, він уже став такою собі моделлю життя “Від конкурсу до конкурсу”, яка не дозволяє втрачати себе...

Набутий організаторами конкурсу досвід додає оптимізму: в Одесі ще зустрінемось!

*На світлинах
Володимира Стецюка –
миттєвості конкурсу*

Олена БОНДАРЕНКО

Коли її згадую, серце огортає теплий повітряний степовий вітерця. Отого лагідного леготу, здатного, проте, будь-якої миті перетворитися на потужний вітровий — пристрасний, жаркий, не-поступливий.

Лариса Заливна — серед тих, кого люблю, хто уособлює порядний і справедливий Луганськ. Для кого “свобода” і “рівні права” — життєве кредо. Незмінно пані Лариса була у перших лавах борців за Україну й за права людини. За два роки до свого 80-річчя вона залишається на передовій української демократії.

О. Б.: Пані Ларисо, Ви — корінна донеччанка. Закінчили Донецький медичний інститут, аспірантуру; кандидат медичних наук. Депутатка Донецьких міської та обласної рад. 1980 року Ви перемогли у конкурсі на посаду викладача Луганського медінституту й переїхали до нашого міста. Улюблений фак, цікава робота. А потім Ви поринули “в політику”... Чому?

Л. З.: Політика мене завжди “дівставала”, тому наші стосунки з нею мають давню історію. Тож і правозахист, і політика — не випадковість.

Це — драматична історія моїх предків, яку я осягнула в дитинстві; “Хрущовська відлига” і шістдесятники за часів моєї юності та студентства; перебування і події в тодішній державі, що відбивалися на житті простих людей і формували громадянську свідомість.

О. Б.: Отже, дитинство...

Л. З.: Діда по батьковій лінії у 30-му році “розкуркулили”, він із сім’єю втік з Орловщини на Донбас і вже туди не повернувся, адже, як сам говорив, Україна його прийняла. Дід був великим трудівником і мудрецем. Багато читав. У своєму селі був титарем, тобто відповідав за майно церкви, вів облік пожертв, зберігав церковну касу. У Першу світову отримав чотири Георгіївські хрести за хоробрість. Сьогодні російська пропаганда спекулює на тих солдатських нагородах, а мій дід заслужив їх своєю кров’ю, повернувшись з війни інвалідом. Завжди захищав справедливість, не боячись компартійних начальників.

Дідуся по маминій лінії, церковного іконописця, радянська влада розорила, зігнала з місця, і він з рідної Харківщини також втік на Донбас, де рано помер.

Брати мого свекра постраждали від колективізації: у них забрали все — землю, худобу, майно, житло. Повтікали й вони на Донбас, що потребував робочої сили.

Мого тата в 1947-му засудили за облудним звинуваченням на 10 років таборів. Реабілітували по смерті Сталіна.

Змалечку я бачила багато людських страждань: повоєнних інвалідів, що просили милостиню в потягах, конаючих в’язнів у радянських таборах, куди ми з мамою їздили провідувати батька. Ось вони, картини дитинства: дороги, поїзди, тюремні мури, арештанти, конвой із собаками супроводжує нескінченні колони засуджених, яких заганяють у “товарняки”, щоб везти на Урал — будувати воєнні заводи... Трикутники-листи від батька з табору... А в селі Корсуні під Єнакієвим, куди нас змусили виїхати після таткового засудження — бідні безпашпортні селянки, що не мали і взимку теплої одяжки, так і ходили в сорочках... Їхні дітлахи, що й у морози бігали босо-

Свої: ліки для демократії

Лариса — студентка медінституту, 1965 р.

ніж... І майже в кожній третій сім’ї — хто в тюрмі, хто загинув на фронті, хто повернувся калікою... А хто виселений з міста, як оце ми...

До речі, тут я уперше зустрілася з виселеними на Донбас “західняками”. Було це, здається, у 1952 році, взимку. Благенько вдягнені, ледь живі від холоду — оселилися, хто де. До нашого класу прийшли Рузя Білас, Яна Солопатич, Іван Мельник. В селі до “переселенців” ставилися співчутливо, давали хліб, одяг. Відчували, що ці люди багато натерпілися...

О. Б.: Потім настала хрущовська “відлига”...

Л. З.: Так. І шістдесятництво. “Відлига” застала мене в інституті. Хлопці, що після армії вступили до Донецького медичного, були досить критично налаштовані до політики в СРСР. “Самвидав” з творами заборонених авторів умиш розлітався в студентському середовищі.

Наша родина бідувала, тож мені довелося з 15 років працювати і водночас навчатися — до речі, на відмінно. Потім стала цеховим лікарем: спочатку шахта “Панфіловська”, потім “Жовтнева” — мої рідні. Зараз там фронт...

О. Б.: І от перебування...

Л. З.: Океан раніше закритої інформації. Телебачення — трансляції засідань Верховної Ради СРСР, виступи членів МДГ. Все “поглиналося” вмиш, обговорювалося зі спраглими правди колегами...

А тим часом до нашого інституту забігали лектори Луганського обкому компартії, на спеціальних скликаних зборах залякували Рухом, “бЕндерівцями”. Я думала: раз лають, значить, Рух і “бЕндерівці” — це добре.

О. Б.: Ви — чи не найвідоміша на Луганщині — разом з Миколою Козиревим — захисниця прав шахтарів, протягом багатьох років підтримували їхні протестні акції. Чи не тому, що знаєте більше за інших про шахтарську працю, яка висотує сили і здоров’я, про життя шахтарів, котрі насправді були (й залишаються) цілковито безправними? Адже у Вас є досвід — Ви працювали лікаркою в шахтних медчастинах...

Л. З.: Лікувала шахтарів років зо 20, була завжди

поруч із ними. На моїх очах — давні директори шахт і вугільні “генерали” нищили промисловість, оббирали гірників. Не пам’ятаю точно, в якому році — Верховна Рада створила Комісію, аби розібратися, що відбувається у вугільній галузі. На Луганщині увійшла до комісії, яка перевіряла “Краснодонвугілля”. Ми знайшли чимало “ніточок”, що вели до декількох гнізд розкрадів — Луганська область, Донецьк. Вникли в механізми і способи пограбування і нищення шахт. Подали матеріали. Але на тому і заглохло...

І ми побачили, що це мародерство йде згори. Там — компартійна більшість у Верховній Раді, в Кабміні. Нижче — пов’язане з ними вугільне начальство. Всі “задіяні” у прихвизації найлагісших шматків. Почали закривати шахти, затримувати виплати коштів. Шахтарі вдавалися до протестів, на базі страйкових комітетів заснували незалежні профспілки, які активно захищали права працівників.

Почалися масові шахтарські страйки, походи на Луганськ, довготривалі пікети. У Луганську стихійно виникла група місцевих, яка підтримувала вимоги шахтарів, надавала їм гуманітарну, правову, інформаційну допомогу.

Найтриваліший, найдраматичніший і найвідважніший пікет — у 1998 році — завершився перемогою. Тоді й виникла ідея створити організацію, здатну захищати права людей у подібних ситуаціях. Ця ідея втілювалася після чергового — наймасовішого — пікету 1999 року. В ньому брали участь не лише шахтарі, а й їхні дружини та діти — загалом близько тисячі людей. Тоді ми й вирішили разом створити обласну правозахисну жіночу організацію. Її назвали “Чайка”. І наша організація почала активно займатися справами шахтарів, незаконно звільнених з роботи працівниць, проблемами дітей-сиріт...

О. Б.: На той час Ви вже мали певний політичний досвід...

Л. З.: Знаючи шахтарське життя, я була переконана, що протестний рух стане силою, яка змусить державу і начальників різного рівня реально вирішувати проблеми гірників. Тоді я справді

вже мала певний досвід. Взяла участь у створенні Партії демократичного відродження України. Коли партія згодом розділилася на ліберальне і соціал-демократичне крила, я долучилася до соціал-демократів (прошу не плутати з СДПУ(о)). Куди ж міг піти лікар, що постійно стикається з соціальними, економічними, екологічними чинниками, які драматично впливають на здоров’я людей? Слід зауважити, що ми ніколи не ставили жодних умов — не вимагали вступити до нашої партії, рекламувати наших лідерів тощо.

І я завжди була палкою прихильницею незалежності України. Сприйняла Незалежність із величезним піднесенням. Була причетною до її зміцнення на Луганщині.

О. Б.: Часом мені здається, що Ви завжди були в моєму житті. Мабуть, тоді, на початках, познайомилися на котромусь зі спільних заходів луганських націоналістів і просто демократів. Може, це було встановлення — всупереч забороні компартійної влади — Хреста пам’яті жертв Голодомору. Може, коли піднімали наш Прапор на щоглі біля облвиконкому — ще до проголошення Незалежності. А може, раніше — на установчих зборах Комітету захисту перебування, де об’єдналися всі, хто прагнув змін. Пам’ятаю, на стихійному мітингу 25 серпня, після проголошення Незалежності, ми обнімалися, плакали і співали: “Ще не вмерла України...”

Що Вам найбільше запам’яталося з тих часів?

Л. З.: На наших теренах діяла досить потужна Асоціація виборців Луганщини. Як її представниця я брала участь у Дискусійному клубі, мітингах. Так відточувалося розуміння, в якому напрямку рухатися, будувати Україну саме на Луганщині.

У грудні 1989-го я потрапила на курси підвищення кваліфікації до Москви. Ходила на різні заходи демократів. Бачила й чула Г. Попова, С. Станкевича, Ю. Афанасьєва, наших Ю. Щербака, В. Яворівського, інших відомих людей. Спілкувалася з А. Сахаровим... Додому повернулася з твердим наміром знайти організації луганських демократів, передусім

Рух. Зустрілася з Юрієм Козовським, доцентом педінституту й першим головою Луганського Руху (його тоді обкомівські лектори шпетили на всі заставки). Юрій Михайлович запросив мене на збори Руху. Все, що говорили на цих зборах, сприймалося серцем. Я також виступила, привітала рухівців.

Ще враження — стоїмо під українським прапором і співаємо Гімн України. Відчуття неймовірне. Там я і звернула увагу на Вас, пані Олено, — палку поборницю незалежності України. Ще запам’ятався “живий ланцюг” уздовж вулиці Оборонної на честь Злуки УНР і ЗУНР — його рухівці організували.

А незабутній 1991-й! Дні великої напруги 19-24 серпня, коли ми, демократи всіх організацій, вийшли на вулиці Луганська роз’яснювати людям, що означає “ГКЧП”. Не всі розуміли, та й місцева компартійна влада добряче перешкоджала. Надсилали до Києва телеграми-звернення, повідомляли, що робиться на місцях, отримували листівки, газети, поширювали у місті. Як же ми раділи, коли Верховна Рада проголосила Акт Незалежності! Зібралися на мітинг Перемоги Незалежності, пройшли центральними вулицями під українськими прапорами...

А президентська виборча кампанія! Приїзд В’ячеслава Чорновола до самих глибин сколихнув Луганськ, ми вірили, що з Незалежністю все буде інакше, світло і чесно...

Цей шлях ми пройшли і йдемо ним донині разом, пані Олено. Поруч із нашими однодумцями, з нашим минулим і майбутнім...

1993—1999 роки були дуже важкими для країни, а для Донбасу й поготів. Після заборони компартії номенклатурники перестрибнули у крісла “господарників”, підлаштували під свої шкурні інтереси економіку й законодавство. Кишенькові депутати ухвалювали закони, які дозволили дербан державного бюджету і скерування нагромадженого до офшорів, ухилення багатіїв від податків, утиск громадянського суспільства та малого бізнесу. На потреби народу влада просто не зважала.

Моє життя рушило в іншому напрямку. Громадянське — захист людей — стало вищим за професію, хоча саме вона його й породила.

О. Б.: А я пам’ятаю ще й Ваші гострі антикомуністичні публікації в обласній “молодіжці” — рідному “Молодогвардійці”. Ви свого часу перебували в компартії. Потім настало прозріння? Чи, як у багатьох людей, чий родині поранені радянською владою, серце боліло завжди?

Л. З.: Не прозріння і не порив. Це природний фінал моїх відносин із компартією. Я пройшла звичайний шлях людини, яка більшу частину свого життя перебувала в радянському світі: піонери, комсомол, партія. До речі, свого часу я противилася вступу в комсомол, щось у серці мені заважало. Певне, історія мого репресованого батька. Він, до речі, і вмовив мене: “Інакше не вступити до інституту”. А в партію прийняли легко: нормальна сім’я, двоє дітей, зауважень по роботі немає, рекомендації фронтовиків...

Зустріч у межах проєкту “Партнерство за правове суспільство”. На першому плані — Марта Коломієць, за нею — Лариса Заливна. 2002 р.

Шахтарський пікет перед Луганською облдержадміністрацією. 1997 р.

Про кар’єру не думала зовсім. Хотіла вчитися, пройшла конкурс до аспірантури. Навчалася заочно. Поринула в науку, захистила дисертацію. Спала іноді по півтори-три години на добу: робота, дослідження, сім’я. Потім перемогла у конкурсі на посаду викладача в Луганському медінституті. Стала викладати – до самої пенсії...

З компартії вийшла разом з Демплатформою. Вона запропонувала кардинальні перетворення, які компартійна верхівка сприйняла в штики. Тоді 3 мільйони з 18 вийшли з компартії на знак протесту проти збереження радянських – “совкових” – порядків. У ЗМІ заборонили навіть про це згадувати. Парторг інституту запросив мене на “бесіду” – і, знаєте – мусив погодитися з моїми аргументами...

О. Б.: Багато хто намагався робити власну політичну кар’єру на “шахтарській” темі. Це не про Вас. Хоча саме Вас шахтарське середовище підтримувало...

Л. З.: У шахтарів я багато чого навчилася. Вони були тими людьми, з якими стосунки вибудовувалися просто, відверто, душевно. Так само і в “Чайці”...

Намагаюся передати свої знання. Нині у жодній партії не перебуваю. Політика як спосіб життя – не моє покликання. Але вона зачіпає мене, коли гору беруть брехня і людська темнота. Хоча суспільство має тримати політику під контролем: чи туди, куди слід, нас ведуть керманічі? Чи не заведуть знов у мордорські болота? Дії влади треба оцінювати з позицій незалежності держави і добробуту народу – і впливати на політику. В кожній й кожного з нас має бути свій маленький “окоп” у боротьбі за державу і людей, за їхнє усвідомлення, що робиться насправді й до чого це може призвести. Хочу, аби з таких “окопів” постала наша передова у боротьбі за людські розум і душу. Це, вважаю, нагальне завдання демократії й правозахисту.

О. Б.: Ми вже згадували про жіночу правозахисну організацію “Чайка”, що її Ви створили понад 20 років тому й до нині очолюєте. Як літалось “Чайці” на Луганщині?

Л. З.: Я вже казала, що “Чайка” злетіла на хвилі шахтарського профспілкового руху, і ми протягом наступних 10 років допомагали учасникам акцій протесту на Луганщині й Донеччині. Один із основних напрямів – інформаційна і правова підтримка незалежних шахтарських профспілок, їхнє навчання, допомога їхнім депутатам. Результати? Скажімо, за підтримки нашої “Чайки” депутатами Краснодонської міської ради стали 12 членів НПП шахти ім. М. Баракова, а голова НПП Дмитро Калитвенцев двічі поспіль обирався до обласної ради.

Діяли наші районні та міські структури, працював юрисконсульт. Ми брали активну участь у кількарічній акції “Громадянська комунальна самооборона”, стримували зростання тарифів на житлово-комунальні послуги. Особлива сторінка нашої історії – захист прав громадян, коли споживачеві комунальних послуг могли незаконно призначити штраф або нарахувати заборгованості. Ми зверталися до Вищого Спеціалізованого Суду України (був тоді такий), було рішення Пленуму, і судді стали суворіше ставитися до дотримання комунальниками прав споживачів.

До складу “Чайки” входили створені за нашої підтримки самостійні жіночі правозахисні організації “Ластівка” (Краснодон), “Первоцвіт” (Біловодськ), “Чайка” (Новооскоров), “Вікторія” (Старобільськ), “Зоря” (Станиця Луганська), “Чайка” (Луганськ). Були партнерські організації: “Конфедерація вільних профспілок Луганської області”, “Асоціація соціал-демократичних сил Луганщини”, “Асоціація найманих працівників і власників” (Краснодон).

До 2014 року діяла ціла мережа правозахисних і просвітницьких організацій “Правова Луганщина” з 23 громадських об’єднань та аналітичних груп.

Ми робили все для захисту прав людини, які на Луганщині влада порушувала на кожному кроці. Переконана, що найкращими ліками для демократії є громадянська просвіта, яка дає змогу людині робити усвідомлений, вимогливий вибір влади і постійно її контролювати.

Останнім часом ми працювали й над вирішенням проблем місцевого самоврядування, створили мережу правозахисних та просвітницьких громадських організацій і ініціативних груп, проводили заняття з питань взаємодії влади і громади.

О. Б.: Одного гіркого дня 2014 року Ви залишили місто, яке стало для Вас рідним. Боляче, але мушу запитати: що лишилося в серці?

Л. З.: Спочатку гадали, що за кілька тижнів, нехай місяців два – все скінчиться. Але війна триває от вже восьмий рік.

Важко жити далеко від рідної домівки. У серці – жаль і туга. Російські імперці й трансформовані сепаратисти – комуністи, соціал-партія, партія регіонів, ОПЗЖ й їм подібні – загубили Донбас, струсували країну, змусили людей лишати все і втікати від вій-

ни, що її розв’язав російський мордор на чолі зі своїм фіюром.

Вони “заточені” на нищення і підкорення країн та народів. Ми хочемо повноцінного життя для кожного, поваги до людської гідності. Гадаю, Росія розпадеться. Живу надією, що буде саме так. Для України ж ця війна – щеплення від імперської деградуєної Росії.

О. Б.: “Чайка” прилинула до Києва. Приросла посестрою – правозахисною організацією жінок-переселенок “Воля до життя”. Ще – “Соборна Україна”, коаліція громадських організацій переселенців. Я знаю, що серед проектів, які вдалося втілити – “Інтеграція тимчасово переміщених осіб: житло, робота, сильна громада, село майбутнього”; сприяння утворенню обслуговуючого кооперативу внутрішньо переміщених осіб “Слобідська левада” на Київщині, інші вагомі справи.

Сотні публічних заходів. Понад 20 посібників, брошур, збі-

Під час одного із семінарів. 2020 р.

рок у царині захисту прав людини...

Ви нагороджені Міжнародною відзнакою “За моральне, духовне, етичне лідерство в діяльності задля розвитку громадянського суспільства та профспілкового руху”.

А що є для Вас найвищою нагородою?

Л. З.: Усвідомлення, що я зробила для людей і України все, що могла, а часом і більше. Ми заклали фундамент, на який зійдуть інші. А найвища нагорода – людські пам’яті і повага. Знаєте, десять років тому, як я переїхала до Луганська, в Донецьку пішов погolos, буцім то я... померла. І от біля “моїх” шахт люди стояли і плакали...

О. Б.: Ви – людина українських переконань, парафіянка української церкви. Що для Вас – українські цінності? Чи є вони окремішніми від загальнолюдських?

Л. З.: Вони майже співпадають. Але українські цінності ближчі до Божих заповідей. І ще – українські цінності дещо перевершують загальнолюдські – вони на перше місце ставлять свободу. Це дорожче, ніж життя. Свобода України, де живуть, як рівні, всі люди – відкуплена кров’ю. Тому вона – безцінна.

25 серпня 2021 року

Книжкова толока в Огієнковому краї

Закінчення. Поч. на стор. 1

У межах Книжкової толоки відбулася презентація унікального видання Володимира Святненка “Брусилівщина в іменах. Науковці”. У книзі зібрано біографічні нариси про 70 науковців і винахідників, які відігравали та відіграють провідну роль у вітчизняній науці. “Майбутнім поколінням брусилівців є з кого брати приклад, адже наші Здвижені-край виплекав 11 академіків, 35 докторів наук, сім лавреатів Державних премій, десять заслужених діячів науки і техніки”, – наголошує автор видання. На сцені місцевого Будинку культури виступили неповторні українці родом із Брусилівського краю: український історик, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, академік Української академії політичних наук, заслужений діяч науки і техніки України Василь Миколайович Ткаченко; український фізик і педагог, доктор педагогічних наук, професор, академік АНВО України, заслужений працівник освіти України Володимир Петрович Сергієнко; доктор біологічних наук, доцент Каролінського інституту (Швеція) Олена Віталіївна Кашуба та інші.

Серед героїв книги є дуже відомі в Україні люди. Але їх знають більше як державних і політичних діячів. Так, у селі Карабачин народився Київський міський голова (1999–2006), народний депутат Верховної Ради України кількох скликань, Герой України Олександр Олександрович Омельченко. Але мало хто знає, що Олександр Олександрович – кандидат технічних наук, свою дисертацію він захистив у 1988 році, тобто задовго до того, коли став працювати на державній службі. А шлях цього відомого українця розпочинався з рідних стежин Брусилівщини.

Олена Тунік-Мозговенко, член національної спілки краєзнавців України (м. Коростишів): “Нарешті у невеликих містечках відбуваються події Всеукраїнського масштабу. Все це завдячуючи ініціативі Володимира Святненка – талановитого вихідця з мальовничої Брусилівщини! Завдяки його

наполегливим та скрупульозним дослідженням історичне минуле Брусилівщини досліджене цілком і повністю та видане щонайменше у шести книгах. Це чи не єдине на всю Україну детальне вивчення минулих всього району та сіл, які входять до складу. Книжкова толока в Брусилівці – прояв заохоченості пана Володимира в рідний край... Дуже вдячна Вам, пане Володимире, та усім, хто долучився до організації чудового свята!”

Гості Брусилівки мали можливість відвідати Музей Івана Огієнка, українського науковця, мовознавця, історика, першого ректора Кам’янець-Подільського державного українського університету, славетного Сина Брусилівського краю, який залишив безцінний спадок для України.

Неповторного колориту Святу книги надали виступи самодіяльних колективів Брусилівщини: народного вокального ансамблю “Чарівниця” (смі Брусилів), народного вокального колективу “Дзвін” (с. Привороття), ансамблю “Здвижаночка” (с. Покришів) та інших.

Незабутні емоції залишила художня виставка майстра народної творчості Аркадія Поліщука, який презентував унікальні портрети, випалені на дереві.

Апофеозом свята став концерт народної артистки України Алли Попової.

Брусилівщина відроджується, оновлюється і просвітлюється – і все це завдяки небайдужим людям цього краю, які неймовірно люблять рідну землю. Хотілося б подякувати голові Брусилівської ОТГ Володимирі Габенцю, начальниці відділу культури Брусилівської ОТГ Ларисі Філоненко, старості Яструбенківського старостинського округу Ніні Рафальській, директорці Брусилівського будинку культури Ксенії Федішиній, громадському діячеві Михайлові Козару та неймовірно організатору і натхненнику, письменнику Володимирі Святненку.

Брусилівська книжкова толока–2021 – це маленька сторінка в історії великого культурного відродження України.

Ірина ГОЛОВАЙ

Державний прапор замайорів над Карпатською Яровицею

За ініціативи та активної участі голови Вижницької райдержадміністрації, заступника голови районної “Просвіти”, активного фундатора соборності України на Буковині наприкінці 80-х – на початку 90-х років Михайла Чорнея, з нагоди 30-ї річниці Незалежності нашої держави активісти району піднялися на найвищі гори буковинських Карпат – Томнатик і Яровицю. Там відбувся патріотичний флешмоб

“Єдині! Горді! Незалежні!” та святковий концерт “Україна – ти для нас єдина!”.

У вітальному слові Михайло Васильович побажав усім успіхів у розбудові України. Тут відбулося також вручення нагород з нагоди свята. Зокрема, диплом та премію імені Юрія Федьковича, великого подвижника й просвітника краю, отримала й багаторічна голова Путильської “Просвіти” Світлана Горбан, яка нині очолює відділ освіти Путильської територіальної громади. На горі Яровиці встановили Прапор України, а біля підніжжя встановили пам’ятник Буковинського віча.

Прес-центр
Вижницької
РДА,
Буковина

Віктор ВЕРБИЧ, м. Луцьк

У коді цього імені – вся доля музиканта, чий рекорд ніколи не вдасться повторити. А мені пригадується, як Богодар Которович, за кілька років до завершення свого земного шляху, укотре відвідавши рідну Волинь, вперше помолився біля іконостаса, перед яким його хрестили. Найславніший скрипаль вклонився пам'яті свого дідуся-священника, поспілкувався з друзями, зокрема – Євгенією Кирилюк (це вона зуміла зорганізувати екскурсію волинськими шляхами геніального маестро) та Віктором Вовком (його і хрестив, відтак і вінчав дідуся Богодара Которовича), подарував крайнам диво музики. А ще він тоді зі світлою запечаленістю в очах зізнавався, що не проти навіть переїхати на постійне проживання до Луцька.

...Довгоочікуване хлоп'ятко щасливі Ірина та Антон Которовичі, у стосунках між якими завше панувала любов, нарекли Богодаром. “Я пізня дитина. Татові було 37, мамі – 31, – розповідав авторів цих рядків найвидатніший скрипаль світу. – Тому й, певне, саме так мене назвали батьки, які, до речі, познайомилися в Луцьку. Батько тут навчався у гімназії, а потім фах інженера здобув спочатку в Українській господарчій академії в Подєбрадах (Чехословацька Республіка), потім – у Німеччині.

Під кодом цього імені – вся його доля, започаткована у Грубешові, що на Холмщині. Неподаляк згаданого містечка, у селі Гостинному, влітку сорок першого хрестив майбутнього маестро митрофорний протоієрей Іоанн.

Щоправда, Холмщину Богодар Которович відкриє для себе вже у зрілому віці, під шквал аплодисментів. Тоді, коли його осонценим серцем талановито промовлятиме скрипка. А 1945-го родина змушена буде повторити долі тисяч і тисяч холмшаків, які з волі московського та варшавського підрадянського режимів стали вигнанцями. “Поїздом дісталися ми до Ківерців, а звідти возом до Жабки, – розповідав маестро. – Ось тут дідуно збудував хату”. Під час відвідин маестро Волині ми мали нагоду зайти в це помешкання, де після смерті отця Іоанна та матінки Катерини проживала священницька сім'я Петра та Анни (рідної тітки Богодара Которовича) Боярчуків. У час нашого спілкування цей дім мав інших власників (гостинних, порядних

Волинські стежки Богодара Которовича

людей) – Дмитра та Софію Михальчуків. А ще на нього претендувала родина... Владзімежа Цімошевича, оскільки тут начебто народилася мама колишнього маршалка Сейму, міністра закордонних справ, прем'єр-міністра Польщі. Старенька, до речі, тут побувала, розчулено прослідкувала в присутності владців і журналістів. Коли про це оповідали найвидатнішому скрипалеві світу, він з печалинкою в очах посміхався: “Ні, добре пам'ятаю, як цей будинок зводився. Там не могла жити мама Цімошевича (Тереза, тоді ще Малиновська, 1944 року, будучи сімнадцятилітньою, назавше покинула Жабку, а дім, який чомусь називають її рідним, збудовано, як уже зазначалося, 1945 року. – В. В.). Після переїзду до Львова кожного літа (адже мої батьки – бідні, у сім'ї не було статків, щоб організовувати відпочинок для дітей) ми з братом – у дідуна в Жабці”.

Тим часом Которович, відчинивши двері до хліва, показував на горище, де, бувало, ночував на сіні із другом дитинства Миколою Толочком. Ось тут росла береза, притуляючись до якої, вслухався у шепіт вітру. А льох і досі слугує за призначенням. З цього колодязя смакував юний Богодар цілющу воду. А присівши на призьбі, слухав дідуся оповіді, настанови, переймаючи естафету духовності. Звідси старенький душпастир майже щодня вирушав до Гіркої Полонки, де був настоятелем місцевого храму. До слова, в

родині Іоанна та Катерини Которовичів (вони поховані в Ківерцях) усі шестеро дітей були неординарними особистостями. Геннадій – один з найвідоміших журналістів у Німеччині (його могила неподалік могили Євгена Коновальця). Надія ж була дружиною Якова Гальчевського-Войнаровського, полковника УНР, людини-легенди. Тож чи варто подивуватися, чому така яскрава зоря Богодара Которовича.

“Тато мій грав на скрипці, – розповідав Богодар Антонович. – Хоч за фахом був інженером, але мав гарний голос – тенор, співав у церковному хорі. А вже потім, у Львові, підпрацьовував у хорі оперного театру. Часто брав мене на спектаклі. І я чекав або за сценою, або й з дозволу диригента сидів на стільці поряд із ним. От звідси – й любов до музики”.

Коли до Богодарового класу прийдуть музиканти-педагоги, аби відібрати кандидатів до музшколи, у поле їхнього зору потрапить юний Которович. Тому цілком закономірно, що талант і наполеглива праця згодом забезпечать йому вступ до Львівської консерваторії. Та відступіло там лише рік. “Вирішальним у моїй кар'єрі стало те, що я перебрався до Москви і став студентом Московської консерваторії, яка того часу була найкращою у світі, – зізнавався маестро. – Навчався у знаменитого педагога Юрія Янєлевича. Серед його учнів – Третьяков, Співаков, Жислін... Усі мрії, перші вагомі успіхи пов'язані з Москвою”.

Як підтвердження висловленого – перемога в міжнародних конкурсах скрипалів імені Енеску в Бухаресті та імені Паганіні в Генуї. Якщо в румунській столиці він познайомиться з Ростиславом Ростроповичем та відчує його велич і водночас дивовижну скромність, то в Італії удостоїться честі взяти до рук скрипку самого Паганіні. Тоді, шістьдесят сьомого, і не відати-ме, що 1999-го стане єдиним у світі музикантом-неіталійцем, якому, визнаючи його геніальність, дозволять виступити з цим унікальним інструментом двічі за межами батьківщини славетного Ніколо. Цей рекорд нікому не ніколи повторити, адже італійська влада віднедавна заборонила вивозити цю скрипку за кордон. А інші музиканти-неіталійці мали нагоду виступати з нею хіба під час одного концерту.

Та тоді, 1967-го, віртуоз-музикант, аспірант Московської консерваторії (таке життя) отримує скерування... до Новосибірська. Правда, за сприяння Степана Турчака, впродовж одного дня відповідні документи переробляють. І як наслідок – повернення в Україну. Богодар Которович стає концертмейстером державного оркестру в Києві. Тобто правою рукою Турчака.

Звичайно ж, в українській столиці він і далі творить диво, маючи для цього вільну аудиторію. Не лише в театральній-філармонійних залах, а й із зорганізованим 1984 року інструментальним ансамблем “Київські солісти”, на естраді за Маріїнським палацом. Карбами феноменального успіху стануть і тисячні аудиторії просто неба під час “Нічних серенад”, і шевченківське лавреатство, і звання народного артиста, і професорський титул... Пригадується мені, як у церкві Івана Предтечі, що у Прилуцькому, осіняючи себе хресним знаменням, маестро довідався про дивовижну історію подвизництва і сили віри. Виявляється, у цьому храмі, де Богослужіння розпочалися 1937 року, іконостас на два століття давніший. Біля нього хрестили Богодара Которовича. Але в Гостинному... Феномен пояснюється просто: образи, як встановлено на основі скрупульозних досліджень Олексій Кирилюк, звідти вдалося перевезти

до Прилуцького (тоді ще Ківерців) 1945-го. Але як це вдалося зробити отцю Іоанну та іншим холмшакам (можливо, образи заховали у збіжжі) – годі вже достеменно довідатися. Але якщо порівняти іконостаси на світліні зі спаленої церкви у Гостинному та в церкві Івана Предтечі, розповідав її настоятель отець Василь, то вони збігаються один до одного.

Перебуваючи на Волині, Богодар Антонович зізнався автору цих рядків, що митцеві “треба зуміти вчасно піти з так званої великої арени. Щоб не було запізніло. Піти на піку слави”. Так і до певної міри станеться. Хоч іще за кілька літ до свого останнього земного дня (коли неквапався ділився спогадами, вслухався в тишу – голос пам'яті біля могили дідуся та бабусі у Ківерцях) зізнався: “Але на Волинь я ще мушу неодмінно приїхати. З донькою Мирославою і сином Антоном. Вони хочуть побачити могилу свого прадіда Івана і прабабусі Катерини, зустрітися з батьковими друзями”. Донька і син справді приїздитиме, але вже без Богодара Антоновича.

Наостанок – кілька біографічних віх. Богодар Которович народився 3 липня 1941 року в м. Грубешів на Холмщині. 1945-го сім'я переїхала на Волинь. З цього ж року Богодар із батьками – у Львові, шоліта – в селі Жабка Ківерцівського району. 1966 року закінчив Московську консерваторію. Лавреат міжнародних конкурсів імені Енеску та Паганіні. З 1967 року – соліст Київської філармонії. Керівник державного інструментального ансамблю “Київські солісти”, лавреат Державної премії імені Тараса Шевченка, народний артист України, професор, завідувач кафедри скрипки Національної музичної академії імені Петра Чайковського. Працював професором Східноєвропейської консерваторії. Входив до журі низки найпрестижніших міжнародних музичних конкурсів. Засновник і керівник “Britten Kyiv Festival”. Маестро пішов із життя раптово, ще відзначивши свій 68-й день народження, – 4 липня 2009 року. Лікарі пояснили: смерть настала від інфаркту. Могила Богодара Которовича – поряд із могилою Павла Загребельного на Байковому кладовищі в Києві.

Юлія ЛІСКУН,
членкиня НСЖУ, членкиня
НКСУ, перекладачка, поетка,
м. Кам'янець-Подільський

Коли в 2016 році у видавництві “АбеткаСвіт” вийшов мій переклад поеми “Подолля”, вперше за 200 років українською мовою, одна з наукових співробітниць музею запитала: “А де ти взяла польський оригінал?” І тут же поважно дорікнула, ще не читаючи твору: “А може, хтось зробив би краще?”

Я тоді розгубилася і втратила на певний період свою перекладацьку жагу... Замість того, щоб написати про цю подію, будь-що про мій переклад, зробити повідомлення як краєзнавиці, як популяризаторки творчості Мавриція Гославського, я відчула якийсь невдолений супротив. А потім ще й інший краєзнавець “підчесав”: і переклад не такий, і назва не така, і думка не так звучить, як в інших перекладах, “небо і земля”, – підсумував він. Найцікавіше, що за шість років за переклад поеми так ніхто і не взявся. Я не можу й досі знайти

Романтики й бунтарі

спеціаліста, який би зміг проаналізувати мою роботу. Виявляється, сьогодні це непросте.

Досі думала, що ім'я Мавриція Гославського досліджене в наукових колах Кам'янецьчини досить ретельно, оскільки він – подільнин, і полякам відомий: його “Був би я орлом” (“Думка у вигнанні”) заміняла часом полякам гімн... Поділля XIX століття – це, як відомо, частина Російської імперії, тому боротьба за незалежність була притаманна настроєм багатьох поляків. Історична поема “Подолля” написана М. Гославським у 1826 році і досі, на мою думку, є найкращою поемою про Поділля.

Коли я взялася досліджувати етапи життя і творчості Мавриція Гославського, то здивувалася: з 1990 року в пресі було кілька публікацій про нього, кілька поверхових в Інтернеті, кілька статей науковців на одну-дві сторінки та дві-три статті у вітчизняних енциклопедіях. Науковці, котрі пишуть про різноманітні концепції

польських романтиків “української школи”, яскравою постаттю серед яких був і Маврицій Гославський, завжди називають поряд з ним й інших поетів, творча спадщина яких найпильніше привертала їхню увагу: А. Мальчевського, Ю. Залеського, С. Гошинського, Т. Заборовського. Глибокому дослідженню літературної спадщини автора поеми “Подолля” ще ніхто особливої уваги не приділяв.

В одній з інтернетних публікацій за 2012 рік я знайшла повідомлення про урочисте відкриття пам'ятної дошки Маврицію Гославському в Косогірці Ярмолинського району, де поет народився. Це було приурочено 210-й річниці від дня народження поета. Ініціаторами відкриття дошки славетному земляку стали голова Ярмолинського районного польського громадського об'єднання “Єдність” Генріх Качуровський та ярмолинський поет і журналіст районної газети “Вперед” Борис Фурман. Приємно, що бібліотека

Косогірки завжди пропагує творчість знатного поета. На той час заклад поповнився поемою “Подолля”, виданою польською мовою під редакцією Генріха Качуровського, та іншими цінними книгами. Тут з'явився відділ польської літератури і в майбутньому планується створити музей-бібліотеку Мавриція Гославського.

Тепер я планую перевидати поему “Подолля” і зробити видання двомовним, щоб той, хто знає польську, зміг прочитати в оригіналі, а разом з тим оцінити мій переклад.

На жаль, польські інтерпретації “Думки у вигнанні”, які я зустрічала, мають тексти, які дещо відрізняються між собою. Тому не складно зрозуміти, чому українські переклади “Думки...”, які я побачила у деяких авторів, відрізняються між собою.

Хтось із краєзнавців, готуючи у Вікіпедію статтю про Мавриція Гославського, написав, що “Думка у вигнанні” – це частина поеми “Подолля”. Цю помилку мені довелося виправити, оскільки вона є окремим поетичним твором. Маврицій Гославський став

частиною моїх дослідницьких пошуків, бо справжні члени Спілки краєзнавців України повинні відповідати своєму покликанню. Попереду – нові переклади, пошуки першоджерел. До речі, Маврицій Гославський був чудовим перекладачем. Тож потрібно дослідити і цей напрям його творчості, а також його краєзнавчу діяльність – адже він був одним із перших збирачів фольклору на Поділлі.

Разом із депутаткою Ярмолинської ради, волонтеркою, поеткою, громадською діячкою Наталею Берендою ми створили сторінку в Фейсбукі “Маврицій Гославський – співець краси і героїки Поділля”. “Український клуб”, який віднедавна очолила пані Наталя, підтримує мою ініціативу провести у 2022 році обласний Фестиваль, присвячений 220-й річниці від дня народження подільського поета Мавриція Гославського у селі Косогірка. І Ярмолинщина вже активно готується до цього свята. Приєднуйтеся до нашої сторінки, знайомтеся з Маврицієм Гославським, пропонуйте свої цікавинки й відкриття.

“Очі Дмитра Омеляновича завжди світилися добротою, навіть краплинками радості. І ці риси завжди випромінювала його полтавська натура”.

Вадим КРИЩЕНКО, м. Київ

Багато чого вже стерлося з пам'яті, але це запам'яталось... Його слово і пісня не забуваються. Я про Дмитра Омеляновича Луценка.

Познайомилися ми тоді, коли він уже був у зеніті пісенної слави, а я лише вписувався в когорті поетів-піснярів. Зразу ж впала в око його лагідна манера розмовляти. У нього не було отої зверхності, отої хворобливої самозакоханості і пихатості, якою “інфіковані” багато достойних і молодосейних митців.

Та й знайомство склалося так, що першим обізався до мене Дмитро Омелянович. На якійсь “здибанці” він підійшов, і, ніби давно знайомий, мовив:

— Читав твою добірку, Вадиме. Вірші сподобалися. Шукай себе в пісні — у тебе вийде.

Ці слова і простота звернення мене приємно вразили. Тоді я ще не мріяв доступитися до таких майстрів нашої пісні, як Платон Майборода чи Ігор Шамо, з якими плідно співпрацював Дмитро Луценко.

Не скажу, що ми зразу ж потоваришували, але його прихильність і підтримку я відчував завжди.

Якщо говорити чесно, підтверджуючи повагу і любов до свого вчителя, який благословляв мене в літературу, — славетного Андрія Малишка, все ж скажу, що саме Дмитро Луценко був чи не найпершим професійним українським піснетворцем. Підкреслюю — професійним. Ні, це не той автор, що напише віршик, прочитає його композитору чи співакові з окриком: “Ось тобі готова пісня! Неси на публіку”.

Як глибоко помиляються ті автори!..

Дмитро Луценко не з тих. Він був причетний до всіх етапів створення своєї пісні: написання мелодії, пошуку виконавців, оркестрації твору, запису, зведення і озвучення уже готової роботи, “проштовхування” пісні до концертних програм чи на радіо і на телевізійні передачі. Бачите, як важко народжується пісня. (Сучасні аудіотехнології, звичайно, прискорюють і спрощують цей процес). І на всіх етапах створення пісні завжди має бути автор слів, якщо він справжній професійний піснетворець. Саме таким був Дмитро Луценко.

А які пісенні шедеври вийшли з-під його поетично-пісенного пера! Згадаймо “Киеве мій”, “Мамина вишня”, “Осінь золоту”, “Ой, ти ніченько”... Їх десятки, сотні — щемливих, неповторних.

У своїх споминах я не маю на меті детально аналізувати творчі здобутки Дмитра Луценка, хочу згадати лише епізоди, які поєднували нас, до яких я був причетний. На своїй життєвій дорозі поет зазнав багато лиха: мав важке поранення на війні, це молодю померла улюблена донька... Було чималенько в житті поета чорного і колючого. Але я ніколи його не бачив насупленим чи непривітним. Очі Дмитра Омеляновича завжди світилися добротою, навіть краплинками радості. І ці риси завжди випромінювала його полтавська натура.

Згадався епізод: якось лежали ми в одній лікарні. До ліків і крапельниць припи-

Його пісня не забувається

сали нам і лікувальну фізкультуру. Зібралися осіб 10-15, прийшли, стали рядочком. Лікар почав пояснювати, що і як треба робити. І кожну вправу так дотепно почав коментувати Дмитро Омелянович, що всі, хто прийшов на процедуру, поспісдали від сміху.

— Хворий Луценко, ви зриваєте лікувальний процес! Якщо будете заважати — викреслю вас зі списку, — удавано строго сказала лікарка, хоча сама ледь стримувалася від того, щоб не розсміятися.

А після цих вправ багато хто підходив до Луценка і просив: “Якщо можете, повторіть оте смішне, що ви казали, хочемо переказати вдома. Скажемо, що відомий поет так смішив нас... І то були найкращі ліки”.

А коли сходилися Дмитро Луценко з Олексієм Коломійцем, який теж був майстром дотепного слівця, і брали мене з собою на прогулянки, а потім почергово “травили” свої анекдоти та небилиці — я пів дня не міг розігнутись від сміху. Дуже шкодую, що не записав ті дотепності, ті краплинки істинного українського гумору, яким так майстерно володіли ці літератори.

І все ж згадався один анекдот з їхніх вуст, який згодом став хрестоматійним. До літав він потім до мене в різних варіантах.

Були собі два куми. Веселі чоловіки. Чарочку любили. І раптом один із них захворів. До друга вісточка долетіла:

— У лікарні ваш побратим по чарці, в ко-

мі.

Зажурився той, вирішив відвідати хворого кума. Закопив “четвертинку”.

Заходить в палату: лежить його кум, заплющив очі. “Видно, помирає”, — з печалю подумав. Ще більше зажурився. Вирішив: треба випити за упокій його душі. Вийняв “чвертку”, лише притулив її до рота. Раптом чує голос кума:

— А мені?

— Куме, та у вас же кома.

— Кома, любий, це ще не крапка.

І обоє усміхнулися.

Багато дотепностей я чув від цих дивовижних на ловке слово митців.

Мені запам'ятався один вислів, який я втиснув у коротку віршовану мініатюру.

Спочатку сердилися й ганили,

А потім твердили і “остаканили”.

Були в мене з Дмитром Омеляновичем не тільки смішні, але й серйозні, відверті розмови. Здавалось — він мені довіряв. Зізнавався, що частенько “віднікувався” від написання пісень російською мовою, хоча замовлень було багато. Якось згадав епізод, як його присилили написати текст пісні “Наш генеральний секретар”, яким під ювілей Леоніда Брежнєва. Сам найвищий зателефонував. Як тут відмовитись? Скажеш “Ні” — замовкнеш навіки. До речі, виконувати пісню доручили Дмитру Гнатюку, а музику написав Платон Майборода. Це — ніби “низькопоклонне вітання дорогому Леоніду Іллічу від України”. Саме після цього пісенного твору Платону Іларіонові-

чу Майбороді присвоїли довгождане звання народного артиста СРСР.

Все наносне, тимчасове — відходить, а залишається справжнє, істинне. А цього справжнього, істинного, українського в творчості Дмитра Омеляновича Луценка було дуже і дуже багато.

Він завжди був налаштований на добрі діяння. Цю рису, цей дружній поклик його душі я відчув і на собі. В мене наближався ювілей. З тієї нагоди провідна, на той час, газета “Радянська Україна” пообіцяла надрукувати матеріал, але з умовою, що про мене напише якась знана літературна постать. До кого звернутись?

— А ви попросіть Дмитра Луценка, — підказав мені ширий і давнішній мій товариш Андрій Мельничук, який був тоді відповідальним секретарем цієї газети. — Якщо напише Луценко — редактор не відмовить.

З якоюсь пересторогою телефоную Дмитру Омеляновичу:

— Наближається маленький ювілей. Чи не могли б ви написати кілька слів?

— Не кілька слів, а цілу шпальту напишу про тебе, — почувся бадьорий голос Луценка. — Мені є що сказати. Твої пісні люди люблять, а це основне.

І дійсно, через тиждень-другий в газеті з'являється цілий “підвал” про мою поетичну творчість, про пісні, які полетіли у світ під моїм крилом. Дуже похвальне слово. І під статтею підпис: “Дмитро Луценко. Поет, лауреат Шевченківської премії”. У мене, як мовиться, радість не вмещалася в груди.

Я вчився в нього, я дослухався його поради... Пам'ятаю його настанови:

— В пісні треба знайти таке слово, чи слова, які б запам'яталися людям, які були б домінантою твору. Це дуже важливо. Та ще — ніколи не супереч, коли композитор чи співак просить підправити той чи інший рядок в, здавалось б, “геніальному” тексті.

Рано пішов від нас Дмитро Омелянович. І щоразу, коли заходжу на Байкове кладовище, прямуючи до могили своєї дружини, хоч на хвилинку зупиняюся біля пам'ятника, де похований Дмитро Луценко. Зупиняюся з подякою і глибокою шанобою.

Ім'я нашого прекрасного піснетворця не стихає, не забувається. На його честь названі школи, є вулиця в Києві його імені, проводиться фестиваль, газетою “Вісті” засновано літературно-мистецьку премію імені Дмитра Луценка. Хочу назвати ініціаторів цієї премії: колишнього редактора газети Бориса Шинкарука та завідувача мистецького відділу цієї газети, відомого письменника Анатолія Михайленка.

Анатолій Михайленко був багаторічним головою журі конкурсу, відбирав кандидатури на присвоєння звання лавреата премії імені Дмитра Луценка, яким вручались не лише дипломи, а й нагрудні знаки, виготовлені на монетному дворі Держбанку України, і колись досить вагомі грошові винагороди.

Коли не стало Анатолія Григоровича, газета “Вісті” та Національна спілка письменників України, яка теж була співзасновницею премії, роботу щодо організації конкурсу доручили мені. Щороку у вересневі дні, в селищі Березова Рудка — на батьківщині поета — відбувалося багатолюдне свято пісні, де і вручалася премія імені Дмитра Луценка. Справжнє народне визнання!

Тішуся, що за час, коли я був організатором заходу, лауреатами престижної премії стали відомі нині мистецькі особистості: поет, композитор і співак Анатолій Матвійчук, композитор Володимир Домшинський, співак Ярослав Бурута, композитор Леонід Нечипорук та багато інших.

Згодом цю преміальну акцію проводив Український фонд культури за ініціативою дорогого мені й незабутнього Бориса Олійника.

Я не можу з почуттям вдячності і захоплення не промовити ім'я дружини поета — Тамари Іванівни Луценко, яка все своє життя, всі свої старання присвятила увіковічненню пам'яті свого чоловіка, друга і прекрасного поета.

Я частенько виступав і нині намагаюсь це робити на вечорах пам'яті Дмитра Луценка, які проходять не лише в Києві, а й в інших містах.

...Час затемнює в пам'яті багато подій, стираються імена... Мені здається, що поміж мистецьких надбань пісня — чи не найдовговічніша. Звичайно, мова йде не про “пісні-одноденки”, а високохудожні і в словах, і в музиці твори — пісні на всі часи. Саме такі пісні “на всі часи” були написані моїм старшим творчим побратимом і вчителем, прекрасним митцем і людиною Дмитром Омеляновичем Луценком.

Листаючи сторінки своєї пам'яті, намагаюся згадати його в цих нотатках. Лише декілька епізодів про наші зустрічі. Хай цей спомин передасться і вам.

У Лубнах започаткували премію імені братів Шеметів

Непересічна для Лубенщини подія відбулася в замському комплексі “Villa Crova” — вперше вручали засновану цього року премію імені братів Шеметів. Велелюдне дійство зібрало лубенців і гостей міста, які переймаються українською національною ідеєю.

них посадовців впорядкувати сімейне (родове) місце поховання Шеметів. 1 грудня 2000 року меморіал був урочисто відкритий.

У номінації “Завагомий особистий внесок у розвиток та популяризацію національно-патріотичного руху” диплом лавреата та грошову премію 5 тисяч грн отримав бандурист-співак, голова Всеукраїнської громадської організації “Молода Просвіта” **Віталій Мороз**. Він брав участь у Помаранчевому Майдані та Революції Гідності. 23—30 березня 2014 р. долучився до велопробігу з Майдану до Донецька під гаслом “Україна ЄДИНА” та подолав відстань 650 кілометрів з Лубен до Донецька. У серпні 2015 року в Харкові взяв участь у флешмобі, присвяченому Міжнародному

проекту “СТОП ПУТІН — СТОП ВІЙНА”, виконавши Державний Гімн України в літаку над Харківщиною, за що отримав позивний “Літаючий бандурист”.

У цій номінації переміг також **Володимир Мірошніченко** — член Національної спілки художників України, лавреат літературно-мистецьких премій імені Василя Симоненка та Володимира Малика. Опанувавши нову техніку карбування на граніті, створив серію меморіальних плит з портретами видатних постатей Лубенщини. У Лубнах оновив пам'ятник Тарасу Шевченку. Виконав низку робіт із серії “Шевченкіана”, мандрувавши Тарасовими стежками по Чернігівській, Черкаській та Полтавській областях.

Творча відзнака з'явилася з ініціативи місцевих краєзнавців, журналістів, Лубенської міської ради, Лубенських районних ради та держадміністрації, Національної спілки письменників України, громадського об'єднання “Лубни-Медіа”, редакції газети “Хлібороб”, колективу Калайдинцівського історико-краєзнавчого музею.

Визначали лавреатів за здобутки у сферах журналістики, літератури, краєзнавства, впровадження медіа-проектів та внесок у розвиток й популяризацію національно-патріотичного руху.

У номінації “За здобутки у сфері журналістики, літератури, краєзнавчих розвідок, а також “Медіа-проекти” Диплом лавреата та грошову премію в сумі 10 тис. грн отримав член Національної спілки журналістів України, головний редактор газети “Хлібороб” **Олег Гаврильченко**. У 1994 році він відновив вихід газети “Хлібороб”. На її сторінках за останні 27 років опубліковано огром матеріалів про діяльність братів Шеметів. Чимало зусиль він доклав, аби переконати столич-

3-під його пензля вийшли портрети ветеранів російсько-української війни. Ініціював виставку робіт лубенських художників під час благодійної культурно-патріотичної акції “Допоможи пораненому!”.

Символічно, що до пам'ятного знаку засновникам газети “Хлібороб” братам Шеметам лавреати премії Олег Гаврильченко, Володимир Мірошніченко та Віталій Мороз поклали уквітчаний сніп.

У пам'ять про видатних українців Шеметів у Лубнах створили меморіальну дошку, а в Полтаві в межах декомунізаційних процесів з ініціативи голови міського товариства “Просвіта” Тараса Пустовіта провулок Інтернаціональний перейменували на честь братів Шеметів.

Північно-східний міжрегіональний відділ УІНП (за матеріалами офіційного сайту Лубенської міськради)

Анжеліна ШВАЧКА: “Щаслива, що працюю в найкращому театрі України!”

— *Що Ви можете сказати про свою роль в опері “Наталка Полтавка”?*

— Мій образ Терпилихи відрізняється від тих, які я бачила до цього. Постановка Анатолія Анатолійовича Солов’яненка заряджена позитивом. В інших виставах драматичних та оперних театрів Терпилиха нарікає на доньку, своє життя, зажурена і незадоволена. Хоча насправді вона ще молода жінка, їй приблизно 36 років. Додала до її образу сексуальний штрих. Якщо Наталка — уособлення цноти, то Терпилиха — жінка-вогонь. Дуже любить доньку та хоче видати її заміж, аби влаштувати й своє особисте життя. Думаю, що показати це у мене виходить переконливо.

До речі, я брала участь у трьох постановках “Наталки Полтавки”. Спершу — в Оперній студії Національної музичної академії України, потім у двох виставах, які ставив Дмитро Гнатюк.

У постановці Анатолія Анатолійовича Солов’яненка текст дещо скорочений, що додало виставі динамізму. До участі в спектаклі запросили солістів Національного танцювального ансамблю імені Павла Вірського, що додало йому нових барв.

Мені дуже подобається саме цей двогодинний варіант вистави. На неї охоче прийдуть школярі. Вивчаючи класику Івана Котляревського, їм буде цікаво подивитися нашу оперу.

— *Глядачам у виставі запам’ятовується не лише Ваш вокал, а й гра як драматичної актриси.*

— Коли починала роботу в театрі, то мені говорили, що я занадто багато уваги приділяю саме драматичному малюнку ролі. Так воно і є. Моя Любаша з “Цареві нареченої” в розпачі, бо не хоче віддавати свого коханого. Коли я співала Кончакивну в опері “Князь Ігор”, то попросила зробити собі такий костюм, суголосний із костюмами балету. І, коли починала співати першу арію, люди говорили: “Виходить балерина, танцює разом з балетом, а потім починає співати — дивно”. Хочу, щоб все було близьким до ідеального. Для мене оперний співак має бути ще й блискучим драматичним актором. Гра у виставі — це не концертне виконання, де достатньо лише заспівати. Це має бути переконливо, за Станіславським.

Вважаю, що для того, аби підійти до якоїсь партії, я повинна розуміти, що робила ця жінка, навіщо вона це робила, яка в неї була мета. Тобто — зробити міні-біографію для образу, тоді все складається переконливо. Загалом в ідеалі має бути 50% вокалу і 50% — драматичної гри.

— *Це вже не перший Ваш досвід роботи з Анатолієм Солов’яненком.*

— Звичайно! Я можу сказати, що це талановитий режисер, адже працювала з дуже багатьма постановниками і можу порівнювати. Солов’яненко абсолютно чітко знає, що він хоче і як буде свій задум втілювати на сцені. Він робить все для співаків, аби нам було якомога комфортніше. Не вигадую якихось карколомних трюків, як це в мене було, приміром, в одній з моїх продукцій “Кармен”. Його батько — Анатолій Борисович Солов’яненко — відомий на весь світ оперний співак. Думаю, тому він ставиться до співаків з особливим пієтетом, робить все, аби нам було зручно, бо розуміє прекрасно, що наша професія складна.

— *Яке місце у Вашій творчості посідає українська класика?*

— Зі своєю колежанкою Іриною Семенко (сопрано), до речі, моєю кумою і подругою, ми заспівали 12 сольних концертів у Національній філармонії України. Переважно виконували дуети. До другого відділення обов’язково включали українську пісенну класику, це твори на музику Олександра Білаша, Ігоря Поклада, Ігоря Шамо, Платона Майбороди, багатьох інших композиторів, а також українські на-

Свій 154-й театральний сезон Національна опера України розпочала з опери Миколи Лисенка “Наталка Полтавка”. Роль Терпилихи у виставі виконує народна артистка України, лавреатка Шевченківської премії Анжеліна Швачка, яка служить у цьому театрі майже тридцять років. Нещодавно співачка відзначила свій ювілей. Сьогодні пані Анжеліна — гостя “СП”.

родні пісні. Я записала чотири диски, три з яких — українською мовою. Один з цих дисків записувала, коли була у декретній відпустці, тут представлені твори сучасних композиторів, а обробку деяких народних пісень я робила сама.

Зараз планується постановка опери “Кіт у чоботях” на музику чудового композитора Юрія Шевченка, де я гратиму головну роль — Кота. Звісно ж, опера буде українською мовою. Робимо її для дітей. Але думаю, що на неї із задоволенням ходитимуть і дорослі.

— *Для свого бенефісу, який відбувся 12 вересня, Ви обрали оперу “Кармен”, що є для Вас знаковою.*

— Це була вже 200-та вистава. А вперше я її заспівала в Оперній студії Національної музичної академії України. Це був мій державний іспит. Режисер, диригент-постановник і сценарист — Роман Ісакович Кохман. Це була експериментальна, модерна вистава. Далась мені дуже легко, це абсолютно мій образ. Сказали, що за тиждень розпочинаються репетиції, і я за цей тиждень вивчила всю виставу. Це був дійсно екстремальний випадок.

Зараз готується постановка “Казок Гофмана” Жака Оффенбаха, теж французькою мовою, де в мене буде досить велика партія. Цікавий сюжет і чудова музика.

Та повернімося до опери “Кармен”. У мене було багато постановок. Телефонували

вали іграшкове піаніно. Я почала на ньому підбирати мелодії. Коли мама почула, то здивувалася, бо мене ніхто не навчав. Повела до музичної школи. З того часу почалася моя музична каторга (*усміхається*). А якщо серйозно, то вважаю себе дуже щасливою людиною. Бо почавши займатися музикою — знайшла себе і більш ніколи не асоціювала з іншими професіями. Зараз ще й викладаю вокал у Національній музичній академії. Це теж дуже серйозна професія, яка накладає відбиток на вокаліста. І мені здається, що коли стала викладати, то почала краще співати.

— *Спочатку Ви хотіли вступити до Московської консерваторії?*

— Мала рекомендаційний лист до Ірини Архипової. Приїжджаю до Москви, як зараз пам’ятаю, було дуже холодно. З потягу одразу поїхала до консерваторії. Архипова захворіла на грип, а я не могла довго чекати, на два дні зупинилася у родичів. Мене погодилася прослухати дружина Лемешева Ірина Масленікова, яка працювала у консерваторії. Зізнаюся, що я була холодна, втомлена з дороги. Вона не дала мені можливості розспіватися, а відразу сказала — “Співайте арію”. (Коли до мене приходять абітурієнти, а їх завжди розспівую, дивлюся на їхній діапазон). “Деточка, голоси у вас нет. Ідите и дирижируйте. Петъ вы никогда не будете”, — такими були ті слова після того, як я заспівала.

Вийшла дуже засмучена. Але через кілька днів сказала собі: “Ні, я співати буду!” Почала дуже серйозно займатися зі своїм викладачем і вступила до Київської консерваторії (нині Національна музична академія) в клас Галини Опанасівни Туфтіної.

— *Можете порівняти, як викладали Вам і як це робите Ви?*

— Коли почала навчатися, то Галині Опанасівні вже було за шістьдесят. Вона була для нас як мама. Опікувалася нами, запитувала: “А що ти сьогодні їла, чи є в тебе гроші?”

А коли всім років тому почала викладати я, то була ще зовсім молодою. Більше сприймаю студенток як своїх молодших подруг, можу з ними говорити на різні теми. І сама методика викладання у мене інша, бо я мала багато майстер-класів у італійських співаків. Дещо з того привнесла у свою викладацьку діяльність.

— *Успіх на сцені залежить переважно від природного обладнання чи від наполегливої роботи над собою?*

— Є ще й третій варіант — везіння. Дуже важливо, щоб у житті поталанило, аби зустрілися потрібні люди: викладачі і ті ж агенти, які будуть тебе “розкручувати”. Бо який би ти не був талановитий, якщо в тебе не буде хорошого агента — ти нікуди не зможеш пробитися. Саме завдяки своїм агентам я об’їздила майже весь світ, співала у багатьох країнах.

Також для вокаліста дуже важливий його вік. Якщо тобі далеко за шістьдесят, ти вже не можеш виконувати партії дівчинки-Джувьєтти, якій за сюжетом 14 років. Коли прийшла до театру, бачила співаків старшого віку, які співали такі партії. Дивилася на них і думала, чи зможу я, коли доживу до такого віку, виконувати партії, написані для молодих дівчаток. Але я меншо-сопрано. Такий голос дозволяє співати і бабусь, і нянь, інші партії, написані для людей старшого віку. З цим мені повезло.

— *Ще студенткою консерваторії Ви почали співати у Національній опері України.*

— Це було ще на першому курсі, допо-

міг випадок. Мене викликала мій професор: “Анжеліно, завтра співанка “Цареві нареченої”. Ти ж співала Петрівну в Оперній студії?” Я сказала, що так, хоча насправді не співала. Так, я цю партію вивчила сама, але ніколи не виконувала її з оркестром. І саме з цієї роллю відбулося моє “бойове хрещення” в Національній опері України.

Я прийшла у 201-й клас. Там були справжні корифеї: Мокренко співав Грязного, Юрченко — Любашу, Стеф’юк — Марфу, Загребельний — Собакана. Коли побачила всіх цих велетнів, народних артистів, то відчувала, що від хвилювання не можу нормально розспівати жодного звуку. Потім з’явилося друге дихання, заспівала таки нормально. Після цього почала вводитися в інші вистави. Заспівала Ольгу, Дунашу. Грала в багатьох українських виставах, зокрема, в опері Вахнянина “Купало”. Потім була “Сільська честь” та багато інших невеличких партій.

З віком мені все більше подобаються ролі позитивні, характерні. Дуже люблю оперу “Севільський цирюльник”, прем’єра якої відбулася не так давно. Там я співаю партію Берти. У мене чудовий костюм. Сама партія надзвичайно грайлива, позитивна. Дуже люблю, коли вистави закінчуються хеппендом. Нам драм вистачає і в житті. Хочеться прийти і насолодитися чимось веселим, добрим. Наприклад, оперою Россіні “Попелюшка”, де все закінчується весіллям.

— *Ви вже згадували про свою гастрольну діяльність. Що можете ще додати?*

— Почала співати за кордоном 1997 року. Бувало, сьогодні телефонують, а завтра треба виступати. Зранку сідаю на літак, а ввечері співаю. Згадую, під час одного з виконань тієї ж опери “Кармен” мій партнер, який грав Хосе, так мене розкручував, що я падала. Якщо під час однієї з вистав Образцова зламала собі руку, то я вивихнула палець на лівій руці, підвернула ногу, ходила в гіпсі. Було багато нестандартних моментів. Взагалі гастрольне життя дуже цікаве.

Мені надзвичайно подобається японська публіка. Я обожаю цю країну, захоплююся її культурою. Люблю японців за те, що вони дуже уважні слухачі. Не аплодують там, де не треба (в Італії чи Іспанії шквал оплесків може початися після виконаної арії). А якщо сподобається, то довго не хочуть відпускати зі сцени. Японці обізнані, можуть приходити на виставу з клавірами.

Естонці, наприклад, шведи чи литовці теж обізнані, але більш “холодні”. Під час вистави не будуть аплодувати, навіть якщо дуже сподобається. Схожа публіка в Норвегії. Подобається китайська публіка, дуже темпераментна.

В Україні “тепла” публіка. Здається, що своїм улюбленням наші глядачі можуть пробачити все. Якщо публіка тебе любить, то, коли виходиш на уклін, відчуваш, яка до тебе йде хвиля позитиву. Наприкінці нещодавнього показу “Наталки Полтавки” глядачі кричали “Молодці!” Це було вперше. Принаймні я за свою кар’єру та-

ли, що захворіла якась співачка, треба вилікувати. І я летіла на два дні до тієї країни, — часто не було нічого особливого. Але були й постановки, які я ніколи не забуду.

Якось зателефонували з Анкари: “Ми знаємо, що ви співали в Баку, ми вас бачили і чули. Ви дуже хороша співачка. У нас всі похворіли, приїздіть і виручіть”. Перед тим, як виходити співати Хабанеру, побачила, що всі артистки на сцені палять справжні цигарки, а в мене алергія на тютюновий дим. Я відчула, що почну кашляти. Це був справжній шок. А ще там був надзвичайно темпераментний Хосе, який вирішив мене зарізати майже по-справжньому. Після тієї вистави залишився чорний слід на грудях.

Ще одна вистава була в Таллінні. З нею об’їздили всю Естонію. Там моя Кармен була дівчиною-стриптизеркою. Я схудла на сім кілограмів, навчилася якимось новим цікавим рухам, які вже зараз не зможу повторити. Це був дуже незвичайний досвід.

Модерною була постановка в Большому театрі в Москві. На той час я була на п’ятому місяці вагітності. Була одягнена в комбінацію, з рушником на голові. Просто співала не рухаючись Хабанеру, сидячи на стільці. Для мене це було вперше, адже в опері “Кармен” зазвичай усі на цій арії танцюють.

— *Як правило, діти починають навчатися у музичній школі, коли вже йдуть до школи звичайної. А у Вас це сталося у п’ять років.*

— Почалося все з того, що мені подару-

кого ще не чула. Під час карантинів публіка дуже скучила за мистецтвом.

— Чи не пропонували Вам залишитися за кордоном?

— Таке було тричі. Але я люблю свою країну і дуже люблю свій театр. Як кажуть у народі: “Де народився, там і згодився”. Коли мені говорять: “Йди вже додому”, я відповідаю: “Дім мій тут, у театрі. Я тут живу, я тут творю. Кращі роки життя віддані цьому театру.” Мені дуже поталанило, що я працюю в найкращому театрі України.

— Дехто з Ваших колег по сцені і сьогодні продовжує гастролювати Росією. А Ви?

— Зізнаюся, коли тільки відбулася анексія Криму, я дала інтерв’ю, в якому наголосила: “Якщо ти патріот, то не зовсім етично їхати в РФ заробляти. Принаймні, поки не закінчиться війна”.

Звичайно ж, є люди, які хоча й засуджують агресію Росії, але їздять туди, мовляв, гроші не пахнуть. А для мене такі гроші пахнуть, і пахнуть не дуже приємно. Це моя позиція, я нікого не засуджую, але сама не можу їздити.

— Що, крім роботи, входить у коло Ваших інтересів?

— Під час карантину почала малювати картини олійними фарбами. Вже маю 15 робіт. Дуже люблю малювати море. Взагалі будь-яка водна стихія мене захоплює і приваблює.

Також трохи займаюся благодійністю. Живу напроти дитячої лікарні “Охматдит”. Раніше гуляла там із сином, тепер із донькою. Не може не турбувати доля хворих діточок. Спочатку перераховувала гроші на фонди, але згодом зрозуміла, що насправді двічі спілкувалася з аферистами. Тепер допомагаю конкретним людям, яких знаю особисто.

Збираю вишиванки. Їх у мене вже 45. Наша чудова співачка Марія Стеф’юк приходила до нашого театру і до консерваторії в неймовірних вишиванках. Я просто дивилася на неї і милувалася, яка ж це чарівна краса! Вишиванка — це завжди сучасно.

Якоюсь з Іриною Семененко їздили на Закарпаття та Івано-Франківщину. Там дуже багато старовинних вишиванок. Зупинитися неможливо, купуєш одразу кілька. Дуже люблю речі ручної роботи, нестандартні прикраси. Вишиванки теж обираю тільки ручної роботи, з незвичайними узорами.

Ще одне моє захоплення — рибалка. Останній мій трофей — білий амур, вагою три з половиною кілограми. Ледве витягла. (Сміється).

— Ваш син Олександр теж обрав материнський шлях?

— Цього року вступив на перший курс Національної музичної академії. У цим щаслива. Він бас, має хороший голос. Навчатиметься у повного тезки — свого дідуся Олександра Вострякова. Отож, це вже третє покоління співаків, а значить — династія.

Сашко обрав цей шлях не випадково. Він дитя театру, просто не міг інакше. Був на всіх репетиціях, всіх виставах, на всіх уроках зі мною. Не пропускає жодної прем’єри. Змалку ходив на вистави дідуся. А коли йому було 6 років, вивчив зі мною арію Германа. Дідусь тоді сказав: “Бачу, що слух є. А голос зробимо”. Почали потроху займатися. Олександр закінчив музичну школу по класу фортепіано та гітари.

У доньки Ганнусі теж потужний голос. Але я не бачу її поки що у вокалі. Та й доля жінки у цій професії нелегка. Гастролю далеко від дому можуть тривати по кілька місяців. Думаю, що вона більш тяжіє до драматичного театру. А там будемо бачити.

— Чи не хотіли б самі поставити оперу?

— Того, чим я займаюся, для мене цілком вистачає. Як я вже згадувала, почала малювати картини, а це потребує певного часу. Аби мої роботи стали більш професійними, треба більше займатися, брати уроки, розвивати цей дар. У мене прекрасна викладацька робота, я її дуже люблю. Думаю, що у мене це добре виходить. А ще маю двох дітей, яким теж треба приділяти багато часу.

Також співаю для благодійних організацій. А цього року хочемо зі студією “ARTOS” створити гурток для особливих дітей, для яких викладатимуть спів. Це теж дуже серйозна і відповідальна місія. Думаю, все у нас вийде.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

Старт нового театрального сезону

У Києві офіційно відкрили новий театральний сезон. У цій акції взяли участь артисти провідних театральних колективів столиці.

Головним святковим заходом стало вручення “Київської пекторалі” 2020 року і старт “Київської пекторалі — 2021”, що відбулися біля пам’ятника Лесю Курбасу у центрі Києва.

— У 2020 році ми не робили повного огляду вистав з причини пандемії. Отримали премії тільки ті номінації, які не потребують оцінок експертів. У цих номінаціях перемогли три проекти, — зазначив голова Київської міської організації НСТДУ, народний артист України Олексій Кужельний.

Перший — Київський академічний драматичний театр на Подолі з агенцією “360” за інноваційний культурний проект зі створення відеOVERSII театральних постановок з використанням різних технологій і спецефектів, що доповнюють сюжет вистави. Лавреатами у номінації “Подія року” стали продюсери проекту Даша Малахова і Наталія Чижова.

Другий — у номінації “Спеціальна премія”. Дипломом лавреата за пошук нових засобів залучення глядачів до ігрової природи театру в інтернеті відзначили театр “Актор”.

Третій рік поспіль ми вручаємо премію, яка відзначає аматорські колективи. Тут виховується багато самодіяльних акторів, частина з яких у майбутньому стає професійними. Саме в таких театрах вони впер-

ше долучаються до сцени, а глядачі до театру як такого. Отже, у номінації “Кращий народний театр” диплом лавреата отримує Народний студентський театр “Берегиня” Національного університету біоресурсів та природокористування України за виставу “Моя професія сеньйор з вищого світу, або мільйон у весільному кошику” (художній керівник та режисер Наталія Тітенко).

І нарешті я запрошую на сцену прекрасну актрису, яка зробила неоціненний внесок в українське кіно і театральне мистецтво, від Мавки до сузір’я інших ролей, кожна з яких незабутня. Це народна артистка України, повний кавалер ордена Княгині Ольги Раїса Недашківська. “Київську пектораль” Раїса Степанівна отримує за

вагомий внесок у розвиток театрального мистецтва України.

— Я дуже зворушена, — зізналася Раїса Недашківська. — Хочу привітати всіх лавреатів, це таке велике свято! І Господь з нами, подарував сьогодні таку дивовижну погоду. Ми проїхали Києвом, вітаючи один одного і киян з відкриттям театрального сезону. Думаю, що таке свято потрібно робити кожної осені, бо нам треба більше позитиву. Мені дуже приємно, що привітати нас завітали представники посольства Азербайджану в Україні. Після фільму “Лісова пісня” до мене приїхали з цієї Республіки і запропонували головну роль у своїй картині. Потім мене називали там дочкою азербайджанського народу.

У художній галереї “Митець” Київської організації НСХУ відкрилася виставка двох митців: скульптора Юрія Миська та живописця Петра Смиковського.

Живописець і педагог Петро Смиковський — член НСХУ та Асоціації філософських мистецтв України, лавреат премії “Смарагдова мрія” Державної прикордонної служби України.

Здобутки митця на ниві образотворчого мистецтва були представлені на понад 50 всеукраїнських та міжнародних художніх виставках. Серед них більше десяти персональних. Великий успіх мала персональна виставка у місті Осака (Японія). Про визнання творчості художника свідчать численні публікації в пресі, програми на телебаченні, зняті фільми, видані каталоги робіт. Твори митця зберігаються у музеях, а також приватних колекціях України, США, Японії, Франції, Італії, Нідерландів, Росії, Латвії та багатьох інших країн.

“Петро Смиковський це змалку зрозумів, що творчість — то його покликання, — пише Сергій Кравченко. — Свої перші професійні навички художнього ремесла здобув у художньому училищі міста Железногорська, де не тільки опанував техніку живопису, а головне — навчився бачити душею життя. Роботи Петра Івановича розмовляють з глядачем. Якщо наближаєшся до картини, то вона немов закривається, приховуючи свої сюжети за розмитими контурами предметів. А відійдеш трохи далі, і вже картина щиро з тобою говорить, відкриваючи всю палітру з майстерно вимальованими чіткими й зрозумілими формами. Мене завжди вражало, як Петру Івановичу це вдається.

І в якій би галузі живопису не працював художник, скрізь видно справжнє серце патріота своєї країни. Любов та глибока повага до своєї Батьківщини проходять червоною ниткою через усі роботи Петра Смиковського. Кожна картина віддзеркалює чутливу натуру митця, його глибокі почуття”.

А скульптор Юрій Мисько — знаний майстер психологічного портрету, володар унікального таланту вдихнути душу у, здавалося б, абсолютно неживі матеріали — камінь, дерево, бронзу. Свій талант він успадкував від батька — відомого портретиста Еммануїла Миська. На виставці представлені портрети митця різних років. Для

Гармонія живопису і скульптури

кожного портретованого Юрій підбирав відповідно до образу матеріал та стилістику, аби максимально передати характер. Усі портретовані — близькі друзі автора і також відомі митці — зображені Юрієм натхненними творцями.

Юрій Мисько — учасник понад 100 всеукраїнських та міжнародних симпозіумів, виставок та інших мистецьких акцій. Був керівником численних фестивалів піскових скульптур у Києві, Мінську, на острові Крит (Греція). Керував реконструкцією парку дерев’яних скульптур “Стежка Франка” у селі Нагуєвичі Львівської області. Він автор та співавтор десятків пам’ятників, а також фонтану Айа-Наті на Кіпрі. Крім України, його виставки відбувалися у Польщі.

Петро Смиковський і Юрій Мисько

На відкриття виставки завітали художники, мистецтвознавці, поціновувачі живопису та скульптури.

— Бачимо унікальне поєднання живописних і скульптурних робіт, — вказала керівниця секції скульптури Аліса Забой. — Завичай живопис привертає до себе більшу увагу, скульптура стоїть десь збоку, і на неї мало хто дивиться. А тут гармонійно поєдналися такі різні пластичні жанри — емоційні і колористичні. Твори цієї виставки доповнюють один одного. Автори давно товаришують, самі запропонували, аби провести виставку разом. Сподіваюсь, що вона матиме великий успіх.

— Люди виходять з подібних виставок з піднесеним настроєм, тут вони мають можливість особисто поспілкуватися з митцями, — зазначив заслужений худож-

ник України Петро Зикунів. — На виставці представлені прекрасні роботи, є чому по-доброму позаздрити. В обох авторів є власне Я в мистецтві, а це дано далеко не кожному. Нам дійсно є чим пишатися.

— Юрій Мисько — представник Львівської школи, член потужної мистецької родини, — розповів народний художник України Микола Білик. — На виставці здебільшого представлені його ранні роботи, з якими Юрій був на різних виставках у багатьох країнах. Він дуже добре володіє матеріалом, мармур для нього, як глина. Скульптор плідно працює зі своєю дружиною Людмилою Мисько, яка дивує власними ажурними скульптурними творами.

— У цьому залі представлені роботи різних напрямків, — наголосив кандидат мистецтвознавства Петро Нестеренко.

— Вони демонструють високу майстерність. Художник Петро Смиковський працює в різних жанрах — і в сакральному мистецтві, і в пейзажі, і в портреті. Своє мистецтво він з успіхом демонстрував у Японії. Серед представлених робіт ми бачимо портрет дитини, а дитячі портрети нелегко даються художникам. Петро — не просто талановитий митець, а й дуже працьовитий. Постійно влаштовує виставки, звітує про свою творчість. Він не замикається у власній майстерні, а виходить у світ, живе активним громадським життям.

Мистецтвознавиця Олена Крайслінкова зазначила, що виставка потужна і різнопланова. Роботи митців будуть експонуватися протягом пів місяця, тому їх зможе побачити кожен охочий.

— Насамперед хочу подякувати Київській організації НСХУ за надану можливість представити у столиці свої роботи, — зазначив скульптор Юрій Мисько. — З Петром Смиковським дружимо вже багато років, тому вирішили зробити спільну виставку. У нас різне бачення, але, думаю, що тут ми змогли добре доповнити один одного.

Петра Смиковського найбільше порадувало те, що на відкриття прийшло багато людей. Він подякував галереї “Митець”, усім, хто долучився до організації та проведення виставки.

Матеріали підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Марія ПАВЛЮК,
голова Об’єднання Галицького району
Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

У дзеркальній залі Палацу Потоцьких у Львові відбулася святкова програма з нагоди 40-річчя від заснування та творчості тріо бандуристок “Червона калина” Національної спілки кобзарів України. Ініціаторкою створення, незмінною мистецькою керівницею є заслужена артистка України, лауреатка премії ім. С. Людкевича в галузі музичного мистецтва, просвітянка Марія Сорока. У 2011 р. її нагородили найвищою відзнакою Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка — медаллю “Будівничий України” за розвиток національної культури і духовності. За визначні особисті заслуги в державній, освітянській, благодійницькій сферах суспільної діяльності у 2018 р. та з нагоди 150-річчя створення Товариства “Просвіта” в Галичині отримала орден княгині Ольги.

Ювілярок вітали голова Львівської облдержадміністрації Максим Козицький, народний депутат України Олег Синютка, народний депутат України V–VI скликань Володимир В’язівський, народна артистка України, акторка Національного драматичного театру ім. М. Заньковецької Леся Бонковська, народний артист України, бандурист Остап Стахів. Свою талановиту ученицю вітав заслужений діяч мистецтв України Олег Цигилик, а також заслужений журналіст України, професор, завідувач кафедри зарубіжної преси Львівського національного університету ім. І. Франка Йосип Лось, заслужений журналіст України, письменник Зиновій Суходуб, голова Львівської обласної організації працівників культури України Михайло Підгурський, голова Львівського відділення Національної спілки кобзарів України, народна артистка України Людмила Посікіра. Від імені Львівського обласного об’єднання і об’єднання Галицького району Львова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка з вітальним словом виступила Марія Павлюк. Ведучий святкової програми — доцент, кандидат педагогічних наук Роман Береза зачитав вітання від Національного музею Тараса Шевченка в Києві та від Шевченківського національного заповідника в Каневі.

Громадська діячка, членкиня Ради об’єднання Галицького району Львова ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, бандуристка Марія Сорока продовжила кобзарські традиції свого дядька — незабутнього кобзаря України Юрія Данилі-

Славний ювілей просвітянського мистецького колективу «Червона калина»

ва. У творчій співпраці з поетесою Марією Чумарною під керівництвом Марії Сороки колектив створив низку мистецьких програм: “Заспів”, “Голубина пісня”, “Не ложними устами”, “Коляда в Україні”, “Рятуйте, люди, пісню”. Триумфальною роботою 1990-х років мистецького колективу стала постановка вистави “Гогофа” за однойменною поемою поетеси. Тріо “Червона калина” вперше винесло на сцену сповнені глибокого духовного змісту пісні. Ця вистава стала предтечею духовного воскресіння України. Вона відбувалася в Національному академічному драматичному театрі ім. М. Заньковецької та в багатьох залах Львова та Львівщини. Керівниця колективу залучала до концертних програм провідних акторів театру ім. М. Заньковецької — народних артистів України Ларису Кадирову, Святослава Максимчука, Юрія Брилинського, Євгена Федорченка, Леся Бонковську.

У творчому житті колективу у 1986 р. доленосно стала зустріч у Львові Марії Сороки зі славним Гомером України, кобзарем із Тарасової гори — Олексою Чуприною, який своїм високим розумінням кобзарської місії як духовного поводири народу творив довкола себе середовище

людей із глибоким усвідомленням патріотизму. У це середовище і влився колектив тріо “Червона калина”. Відтоді розпочалася співпраця тріо з Шевченківським національним заповідником у Каневі, де кобзар на той час співав уже 25 років.

22 травня 1986 р. тріо “Червона калина” вперше представляло мистецький Львів на Чернечій горі в Каневі. Відтоді “Червона калина” щороку 22 травня на Чернечій горі дарує Шевченкове пісенне слово правди всім, хто приходить на Тарасову гору, щоб вшанувати пам’ять велета духа українства. Артисти тріо були і є постійними учасниками Шевченківських урочистостей у Національному музеї Т. Шевченка в Києві. Цьогорічна ювілейна програма відбулася спочатку 21-22 травня на Чернечій горі в Каневі, де мистецький колектив вітали друзі й шанувальники з різних областей України.

У 1996–2005 роках тріо представляло мистецькі програми в Бельгії, Голландії, Великій Британії, Італії, Німеччині, Австрії, Росії, Білорусі, Казахстані. Добродійні концерти тріо бандуристок “Червона калина” відбувалися не лише в містах і селах західних областей України, а й на Луганщині, Одещині, Харківщині, Сумщині та Донеччині.

Заслужена артистка України, солістка тріо Марія Сорока є авторкою, режисеркою та ведучою мистецьких програм “Шана Кобзареві”, “Шевченкові мелодії”, “Не ложними устами”, “Духовна велич Тараса Шевченка”, “І буде правда на землі”, “Т. Шевченко і М. Лисенко — авангардні постаті в культурно-національному відродженні України”, “Митрополит Андрей Шептицький”, “Під хрест Твій стаю”, “Соломія Крушельницька — співачка світової слави”, “Пісенний уклін матерям”, “Пахощі пісень даруєм матерям”, “Любімо матерів”, “Матерям Небесної сотні”, “Пісенний уклін захисникам України” та інших.

У 2010 р. М. Сорока відкрила для громадськості Львова “Кобзарську світлицю”, де започаткувала мистецько-просвітницькі заходи — “Свято культури”. Для участі в програмах залучаються студенти Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка, а також учні шкіл мистецтв. Про творчу працю і здобутки заслуженої артистки України Марії Сороки в 2016 р. створено телевізійний фільм “Живуть пісні “Червоної калини””. У 2018 р. Марія Сорока видала книгу “Вічність у пісні”. Вона — спонсорка книги “Співець Чернечої гори” про кобзаря з Тарасової гори Олексу Чуприна.

Громадсько-просвітницька діяльність заслуженої артистки України Марії Сороки та мистецького колективу “Червона калина” — це зразок вірного, відданого служіння своєму народові та Українській державі. Протягом десятиліть бандуристки через пісню будили віками приспану сусідами-ворогами нашу історичну і духовну пам’ять. Народними піснями, полум’яним словом нашого Пророка Тараса Шевченка “Червона калина” нагадувала нам: “що ми, чий сини, яких батьків, ким, за що закуті”. І що лише “в своїй хаті своя й правда, і сила, і воля”, що “нема на світі України, немає другого Дніпра”. І що ми незнищенні, бо на сторожі біля нас — Шевченкове СЛОВО.

Дякуємо мистецькій керівниці Марії Сороці та артисткам тріо “Червона калина” за їхню багаторічну безкорисливу працю на просвітянській ниві й віру у вічні ідеали “Просвіти”.

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2021

**Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74**

**на 1 місяць
на 3 місяці**

**21 грн 43 коп. на півроку
61 грн 29 коп. на рік**

**115 грн 58 коп.
225 грн 96 коп.**

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

